

ORIGINAL ARTICLE

Explaining the effects of Intractions between Town and Village on Rural Resilience Case Study, Rural Areas of Marvdasht Township

Hamidreza Shirazi¹, Roodabeh Farhady^{2*}, Asghar Noroozi³

1. Ph.D. Candidate, Department of Geography and Rural Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran.

3. Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Payame Noor University Tehran, Iran.

*Correspondence

Roodabeh Farhady

Email: r_farhadi@pnu.ac.ir

Receive Date: 26/Aug/2023

Revise Date: 09/Dec/2023

Accept Date: 15/Feb/2024

How to cite

Shirazi, H., Farhady, R., & Noroozi, A. (2025) Explaining the effects of Intractions between Town and Village on Rural Resilience Case Study, Rural Areas of Marvdasht Township. *Urban Ecological Research*, 16(2), 1-30.

ABSTRACT

The aim of the current research is to explain the effects of Urban-Rural Interrelationships rural resilience in the rural areas of Marvdasht Township. This research is practical in terms of purpose and In terms of data collection method, it is a survey type. The statistical Society includes 15 inhabited villages of Marvdasht Township based on the statistical Yearbook of 2015 Fars province, which includes 45,822 households with a population of over 156,418 people. Using Cochran's formula, 381 households were selected as a sample and a researcher-made questionnaire was distributed through cluster sampling. The face validity of the questionnaire was confirmed by experts. Also, Cronbach's alpha of all questionnaires was calculated as 0.91. SPSS 25 and SmartPLs 3 softwares were used for data analysis. The results of the analysis of data show that the changes and transformations created between the city and the village have an effect on rural resilience in township level. Also, The interrelations between urban and rural in economic dimensions and indicators equal to 23.452, social 20.273, environmental 23.111, cultural 52.199, and 18.015 percent institutional have had an impact on rural resilience at the level of Marvdasht Township.

KEYWORDS

Urban-Rural Interrelationships, Resilience, Surrounding Rural Areas, Marvdasht Township.

«مطالعه پژوهشی»

ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی مورد مطالعه: نواحی روستایی شهرستان مرودشت

حمیدرضا شیرازی^۱، رودابه فرهادی^{۲*}، اصغر نوروزی^۳

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تبیین اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در نواحی روستایی شهرستان مرودشت است. این پژوهش از منظر هدف کاربردی و از نظر نحوه جمع‌آوری اطلاعات از نوع توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری شامل ۱۵ روستای دارای سکنه شهرستان مرودشت براساس سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ استان فارس انجام شده است که در مجموع شامل ۴۵۸۲۲ خانوار با جمعیت بالغ بر ۱۵۶۴۱۸ نفر می‌باشد. با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۱ خانوار به‌عنوان نمونه انتخاب و پرسشنامه محقق‌ساخته از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده توزیع شد. روایی صوری پرسشنامه توسط خبرگان مورد تأیید قرار گرفت. همچنین میزان آلفای کرونباخ کل پرسشنامه‌ها ۰/۹۱ محاسبه شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار SPSS و نرم افزار Smart PLS بهره گرفته شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد تغییرات و تحولات ایجاد شده بین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان تأثیر داشته است. همچنین روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد و شاخص‌های اقتصادی برابر با ۲۳/۴۵۲، اجتماعی ۲۰/۲۷۳، محیطی ۲۳/۱۱۱، فرهنگی ۵۲/۱۹۹، نهادی ۱۸/۰۱۵ درصد بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت تأثیر گذار بوده است.

واژه‌های کلیدی

روابط متقابل شهر و روستا، تاب‌آوری، نواحی روستایی پیرامون، شهرستان، مرودشت.

۱. دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۲. استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۳. دانشیار، گروه جغرافیا برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

نویسنده مسئول: رودابه فرهادی

رایانامه: r_farhadi@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۶

استناد به این مطالعه:

شیرازی، حمیدرضا؛ فرهادی، رودابه و نوروزی، اصغر (۱۴۰۴). ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی مورد مطالعه: نواحی روستایی شهرستان مرودشت. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۶(۲)، ۱-۳۰.

مقدمه

امروزه با تحولات گسترده اقتصادی- اجتماعی و تکنولوژیک از جمله در زمینه حمل‌ونقل و راه‌های ارتباطی، روابط اقتصادی شهر و روستا بسیار گسترده و متنوع شده است (Anthopoulou et al, 2017). از سویی با پیشرفت جامعه بشری روابط بین این دو سکونتگاه جمعیتی دستخوش تغییرات فراوانی شده‌اند (شایان و همکاران، ۱۳۹۹).

ارتباطات شهر و روستا نقش بسیار مهمی در تولید درآمد، اشتغال و ثروت ایفاء می‌کند و باعث شکل‌گیری و انتقال تولید، درآمد، اشتغال و ثروت اقتصادی بین نواحی شهری و روستایی است که منجر به تغییرات فراوانی هم در مناطق روستایی و هم در مناطق شهری شده است (سلطان‌زاده، الف، ۱۳۶۵). بنابراین مطالعه شهر و روستا و ارتباط آن‌ها با یکدیگر یک ضرورت است تا یک رابطه معقول و غیرسلطه‌جویانه‌ای بین شهر و روستا برقرار نمود که هر یک ضمن عملکرد صحیح خود، خدمات لازم و مورد نیاز را برای دیگری ارائه نماید و توسعه‌ای هماهنگ و یکپارچه را ایجاد کنند (سعیدی، ۱۳۸۹). شهر و روستا به دلیل وابستگی به یکدیگر پیشرفت، ترقی و توسعه یا رخ دادن مشکلاتی در هر یک از این عرصه‌های سکونتگاهی اثرات غیر قابل انکاری بر دیگری می‌گذارند (محمدی و منوچهری، ۱۳۹۶).

علی‌رغم اهمیت مطالعه و بررسی منطقه‌ای، هر یک از این عرصه‌های سکونتگاهی دارای آسیب‌پذیری و پایداری (تاب‌آوری) متفاوتی در برابر تحولات و تغییرات ایجاد شده خواهند داشت (Lynch, 2007). پس از ظهور پارادایم پایداری به‌عنوان مسیر غالب و هدف نهایی توسعه، رویکردهای جدیدی در حوزه برنامه‌ریزی توسعه روستایی برای دستیابی به این هدف پیدا شده است که یکی از مهم‌ترین و بدیع‌ترین آن‌ها رویکرد تاب‌آوری است (Tanner et al, 2015).

سیستم‌های تاب‌آور در راستای الزامات پایداری تعریف شده از طریق سه رکن توسعه پایدار (آشتی با محیط زیست، عدالت اجتماعی و خواسته‌های اقتصادی) شکل گرفتند که این سه رکن پایداری به هم وابسته و متقابلند (ایوب^۱، ۲۰۱۴).

تاب‌آوری روستایی به‌عنوان یک رویکردی جدید در عرصه توسعه پایدار روستایی توسط هیجمن و همکاران^۲ (۲۰۰۷) مطرح شد (سجاسی قیداری و یاراحمدی، ۱۳۹۹). به عبارتی تاب‌آوری روستایی برآیندی از عوامل مختلف می‌باشد که در سطح منطقه‌ای تحت تأثیر تعاملات بخشی و جریان‌های

فضایی در شهر و روستا قرار گرفته و قادر به تقویت یا تضعیف آن می‌باشند (کاظمی، ۱۳۹۸). به‌خصوص نواحی روستایی که به‌عنوان نماد آسیب‌پذیری و عرصه‌ای که با بحران‌ها و تحولات متعدد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی؛ فرهنگی، طبیعی و همچنین اختلال و فروپاشی نظام معیشتی و سطح کیفی پایین زندگی ناشی از فضای غیرقابل زیست و ... روبرو بوده (Anthopoulou et al, 2017) و از طرفی با توجه به وضعیت مورفولوژیکی، اقلیمی و سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی، آسیب‌پذیری و تاب‌آوری متفاوتی در برابر تحولات و تغییرات ایجاد شده خواهند داشت.

در حال حاضر روابط درست متقابل شهر و روستا را به‌عنوان ابزاری برای کاهش فقر روستایی، کاهش ضایعات محیطی و حفظ محیط اکولوژیکی از طریق تخصیص بیشتر به هزینه‌های عمومی، ایجاد شبکه‌های یکپارچه منطقه‌ای، پویایی و تحرک بازار کار، سرمایه و مردم ... و در نهایت افزایش سطح تاب‌آوری روستایی (افراخته، الف، ۱۳۸۰)، می‌توان به‌عنوان راه‌حلی کارا و مطمئن، به مدیران عرصه برنامه‌ریزی روستایی و همچنین شهری جهت رفع معضلات موجود و آتی (آینده پژوهی) معرفی نمود تا در عرصه برنامه‌ریزی‌های توسعه با دستیابی به آن زمینه‌های اصلی حرکت در مسیر پایداری به‌عنوان وجهه قالب برنامه‌های توسعه فراهم شود.

شهر مرودشت به‌عنوان یک شهر قطبی بزرگ در سطح ناحیه شناخته می‌شود. به دلیل انباشت تجهیزات و امکانات معیشتی- رفاهی در این شهر، کمبود و نبود نسبی امکانات تولیدی و رفاهی و خدماتی در برخی از روستاهای شهرستان دیده می‌شود. این شهر دارای روابط فضایی متقابل با نواحی پیرامونی خود است که موجب مهاجرت روستاییان به مرودشت و گسترش فضایی این شهر و تغییر کاربری اراضی شده است. وجود معضلات متعدد در روستاهای پیرامون موجب افزایش سطح آسیب‌پذیری آن‌ها و ایجاد تغییرات بنیادی در سطح رفاه و آسایش زندگی مردم شده است (شمس‌الدینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۳). این پژوهش به دنبال ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت می‌باشد.

چارچوب نظری

مبانی نظری

یک جامعه روستایی هم از عناصر «مادی» مانند منابع، موقعیت جغرافیایی و فضا و هم از عناصر «غیرمادی» مانند ارزش‌های روستایی، نگرش‌های مردم، هنجارها و شبکه‌های اجتماعی تشکیل شده است؛ این دو نوع عنصر، سرمایه طبیعی، سرمایه

1. Ayyub

2. Heijman et al

روستایی است. از این رو پیوندهای روستایی - شهری در تنظیم و بیان سیاست‌های توسعه با هدف کاهش فقر و حمایت از نقش مثبت مراکز شهری در توسعه نواحی روستایی پیرامونی مورد تأکید کارشناسان توسعه قرار دارد (میرزایی قلعه و همکاران، ۱۳۹۲).

مطالعه و بررسی روابط شهر و روستا به منظور درک مسائل شهرگرایی و پیدایش راه‌حل‌های مناسب جهت برقراری یک‌روند توسعه تعادل شهری و روستایی ضروری به نظر می‌رسد. در پیدایش و شکل‌گیری شهرهای شرقی در خاورمیانه به‌طور عام و ایران به‌طور خاص عوامل متعددی مانند عوامل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با اتکای به شرایط مساعد محیط طبیعی و حوزه‌های نفوذ شهری که عمدتاً روستاها هستند، نقش مؤثری داشته است (رضوانی، ۱۳۸۲). با توجه به مطالب بیان شده می‌توان گفت که شاخص‌های تاب‌آوری در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، نهادی و کالبدی قرار می‌گیرند که در ادامه ابعاد چهارگانه تاب‌آوری و شاخص‌های مربوط به هر یک توضیح داده می‌شود.

تاب‌آوری اقتصادی

رس^۱ (۲۰۰۴)، در اقتصاد، تاب‌آوری به‌عنوان واکنش و سازگاری ذاتی افراد و جوامع در برابر مخاطرات به‌طوری‌که آن‌ها را قادر به کاهش خسارات زیان‌های بالقوه ناشی از مخاطرات سازد تعریف می‌شود (رمضان‌زاده لسبویی و همکاران، ۱۳۹۳). به عبارت دیگر، تاب‌آوری ظرفیت و توانایی یک جامعه در شروع دوباره فعالیت‌های اقتصادی بعد از یک بحران است (رضایی، رفیعیان، ۱۳۹۴). به دلیل به هم پیوستگی وسیع در سطح اقتصاد کلان، تاب‌آوری اقتصادی نه تنها به ظرفیت‌های شغلی افراد بلکه به ظرفیت همه نهادها وابسته است (Rose, 2004). در این راستا تأثیر منابع مادی در برابر پیامدهای ناشی از حوادث تنها به ویژگی‌های فیزیکی حادثه یا اثرات مستقیم آن بستگی ندارد. بلکه تأثیر منابع بستگی به توانایی مقابله، بازایی، بازسازی و به حداقل رساندن خسارات دارد. این توانایی تحت عنوان تاب‌آوری اقتصادی شناخته شده است. هالگلات^۲ (۲۰۱۴)، تاب‌آوری اقتصادی دو جنبه دارد: ظرفیت جامعه برای بازگشت به شرایط اقتصادی پیش از حادثه و دوم ظرفیت جوامع برای کاهش در معرض خطر قرار گرفتن حوادث و مخاطرات آتی (سلمانی مقدم و همکاران ۱۳۹۳). چه در واکنش به وقوع سانحه که جامعه تجربه کرده است و چه در پیش‌بینی وقوع حادثه‌ای که هنوز تجربه نکرده است.

تولید، سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی جوامع روستایی را تشکیل می‌دهند و پایه محکمی برای تاب‌آوری روستایی ایجاد می‌کنند (Liu et al, 2010).

تاب‌آوری روستایی مفهومی جامع است و از تاب‌آوری اقتصادی، تاب‌آوری اجتماعی، تاب‌آوری اکولوژیکی و تاب‌آوری مهندسی تشکیل شده است (Li et al, 2016). هیچ‌کدام از همکاران (۲۰۱۹) تاب‌آوری روستایی را به‌عنوان قابلیت که یک قلمرو روستایی برای رویارویی با شرایط متغیر و در عین حال حفظ استانداردهای زندگی مناسب دارد، معرفی کرد (Heijman et al, 2019). تاب‌آوری روستایی شامل توانایی جامعه برای انطباق با تغییرات پویا در دوره‌های مختلف و همچنین آموزش جامعه و تعهد به کنترل مسیر توسعه آن‌ها است. در این زمینه، تاب‌آوری عمیقاً به اصرار، دوام و آماده‌سازی یک جامعه روستایی بستگی دارد تا بتواند تغییرات مختلف را با موفقیت برطرف کند (Cutter et al, 2016). جوامع تاب‌آور می‌توانند از رویدادهای آزاردهنده بهبود یابند و علاوه بر این، با آن‌ها سازگار شوند (Winderl, 2014).

در طول سال‌ها، مفهوم تاب‌آوری شهری دستخوش دگرگونی‌ها و کاربردهای متعددی از تاب‌آوری مهندسی تا تاب‌آوری تکاملی شده است و یک سیستم نظری نسبتاً کامل را تشکیل می‌دهد. در مقایسه با شهرها، تاب‌آوری روستایی کمتر مورد توجه تحقیقات قرار گرفته است. روستاها نسبت به شهرها در برابر عدم قطعیت آسیب‌پذیرتر هستند. اقدامات مبتنی بر نظریه تاب‌آوری ممکن است به هدایت صحیح حفاظت و توسعه روستاهای سنتی کمک کند (Roberts et al, 2017).

در طول تاریخ، شکاف شهر و روستا عمدتاً مبتنی بر تمایز فعالیت‌های اقتصادی بوده است. روستاها مناطقی بوده‌اند که در آن کشاورزی و سایر فعالیت‌های منطقه‌ای انجام می‌شده است، در حالی که فعالیت‌های غیر کشاورزی در شهرها و شهرستان‌ها صورت گرفته است (Raven et al, 2012). مسئله روابط شهر و روستا درازای به قدمت تشکیل یکجانشینی بشر در طول و زمان و مکان تا به جهان امروزی دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که شهر و روستا از دوتقطه نظر فرهنگی و اقتصادی دارای روابط و کنش‌های متعدد دوجانبه‌ای بوده‌اند (سلطان‌زاده، ب، ۱۳۶۵).

امروزه روابطی که بین فضاهای شهری، روستایی و حومه شهری و همچنین بین بازیگران وجود دارد، به‌شدت تحت تأثیر تغییرات سریع در فناوری اطلاعات، جهانی‌شدن و واگذاری دولتی است (Davoudi, 2002). پیوندهای روستا - شهر قسمتی از واقعیت‌های زندگی روزانه یک خانوار ساکن نواحی

فجایع انسانی و طبیعی، میسر است Martinelli et al, (2014). در این زمینه واسیلسکی و همکاران^۲ (۲۰۱۱) نشان دادند که آسیب‌های فیزیکی به زیرساخت‌ها، اختلال در تأسیسات و کسب‌وکار و ... ناشی از بلایا و حوادث لزوم توجه به تاب‌آوری اقتصادی را پررنگ می‌کند (ساسان‌پور و همکاران، ۱۳۹۶).

از فاکتورهای کلیدی دیگر در ابعاد اقتصادی تاب‌آوری، رشد اقتصادی و پایداری و توزیع درآمدی در بین جمعیت است. وابستگی به دامنه محدودی از منابع طبیعی می‌تواند واریانس درآمدی را افزایش و در نتیجه از پایداری و ثبات اقتصادی بکاهد. این مسئله به دلایل مختلفی وقوع می‌یابد. اولاً، وابستگی به منابع برای فعالیت‌های تجاری به دلیل رونق یا ورشکستگی بازار ناشی از تولیدات حاصل از کاربرد منابع، نوآوری‌های تکنولوژیکی تهدیدآمیز برای پایداری فعالیت‌های اقتصادی، به‌ویژه در دوره جهانی‌شدن پرمخاطره است. به‌عنوان نمونه، فردنبرگ^۳ (۱۹۹۲) نشان داد که اجتماعی که تنها وابسته به منابع معدنی هستند، دارای انگیزه بالایی برای متنوع کردن اقتصاد و دوری از چرخه گردشی اقتصاد وابسته خود با شرایط مبادلاتی سقوط‌کننده می‌باشند. همان‌گونه که گفته شد، آدگر^۴ (۲۰۰۷)، تکنولوژی، توزیع منابع در سراسر زمین و تحرک نیروی کار و آموزش همه در این وابستگی و عدم انعطاف‌پذیری مشارکت دارند. دوماً، تغییرات محیطی می‌تواند ریسک وابستگی به منابع خاص را از طریق بروز مخاطرات شدید طبیعی نظیر خشکسالی، سیل و آثار بیماری و حشرات بر سیستم‌های کشاورزی و ... را افزایش دهد (صادق‌لو و سجاسی قیداری، ۱۳۹۳).

تاب‌آوری اجتماعی

در مطالعات مختلف توصیف‌های متفاوتی از مفهوم تاب‌آوری اجتماعی به‌دست آمده و تعاریف از آن نسبتاً جنبه شخصی و آزادانه داشته است. از نظر آدگر (۲۰۰۰) تاب‌آوری اجتماعی یعنی توانایی گروه یا اجتماعی برای مقابله با فشارهای بیرونی و مداخلات خارجی حاصل از تغییرات اجتماعی، سیاسی و محیطی. به عبارتی تاب‌آوری ظرفیت و توان مقابله با استرس و فشارها را افزایش داده و از این‌رو یک قاعده یا راه‌حل متضاد با آسیب‌پذیری تلقی می‌شود. شرایط بحرانی نیز دارای مفهومی متمایز از آسیب‌پذیری است. بحران محیطی به وضعیتی که در آن وسعت یا نرخ تخریب محیطی مانع از تداوم استفاده فعلی از

در حالت کلی دو نوع تاب‌آوری اقتصادی داریم:

۱. تاب‌آوری اقتصادی ایستا: توانایی یک سیستم در حمایت از عملکرد هنگام تکانه. این مرکز یک مسئله اقتصادی است که در آن کمبودهای عادی شدیدتر از حد معمول هستند و الزامی است که از منابع باقی‌مانده تا جای ممکن در هر زمان در طول دوره بهبود یا بازیابی به‌طور کارآمدی استفاده شود.

۲. تاب‌آوری اقتصاد پویا: تسریع سرعت بهبود یا بازیابی از یک شوک است. این اشاره به استفاده کارآمد از منابع برای تعمیر و بازسازی دارد. تاب‌آوری ایستا مربوط به ساخت بهترین سرمایه‌های موجود است (ظرفیت تولید)، در حالی که این جنبه راجع به ارتقای ظرفیت می‌باشد. همین‌طور آن درباره چیزهای پویا است که مربوط به زمان واقعی وقوع رخداد است. تصمیم‌های سرمایه‌گذاری شامل انتقال منابع از مصرف امروزی به‌منظور جمع‌آوری دستاوردهای آینده از افزایش تولید است. توجه داشته باشید که تعریف از نظر عملکرد بیان می‌شود و به‌طور معمول اقتصاد را به‌عنوان «جریانی» از کالا و خدمات، همانند تولید ناخالص داخلی (GDP)، در مقابل خسارت اموال اندازه می‌گیرد. این دارایی (موجودی سرمایه) نیست که به‌طور مستقیم در رفاه اقتصادی جریان داشته باشد، بلکه جریانی است که از این دارایی‌ها نشأت می‌گیرند. دو چیز باید در ذهن نگه داشته شود. اول، در حالی که خسارت اموال در نقطه‌ای از زمان اتفاق می‌افتد، جریان کاهش می‌یابد، اغلب به وقفه کسب‌وکار اشاره دارند و فقط در زمان بلایا آغاز می‌شوند، اما تا زمانی که سیستم بهبود یابد یا به یک «حالت طبیعی جدید» برسد، ادامه دارد. دوم، فرایند بازیابی و به دنبال آن کاربرد تاب‌آوری بستگی به رفتار تصمیم‌گیرندگان و سیاست عمومی دارد (گاسپارینی و همکاران^۱، ۱۳۹۵).

بنابراین، تاب‌آوری اقتصادی به‌شدت و میزان خسارت وارده، ظرفیت یا توانایی جبران خسارات و توانایی برگشت به شرایط شغلی و درآمدی مناسب، میزان سرمایه خانوار و درآمدهای قابل تبدیل به سرمایه و اشتغال، وضعیت مسکن، میزان دسترسی به خدمات مالی، بیمه، کمک‌هزینه‌ها و توانایی احیای دوباره فعالیت‌های اقتصادی خانوارها بعد از یک سانحه، ارزیابی می‌شود. این بعد از تاب‌آوری، پایداری اقتصادی به‌ویژه پایداری معیشت را در سطح جامعه افزایش یا کاهش می‌دهد (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۰).

مباحث اخیر در علوم مهندسی و اقتصاد نشان داده که سنجش ساختارهای اقتصادی، از طریق شناسایی نقاط ضعف سیستم اقتصادی به‌منظور افزایش تاب‌آوری اقتصادی ناشی از

2. Wasileski., Rodriguez & Diaz

3. Ferdnberg

4. Adger

1. Gasparini et al

می‌توان بیان داشت که، امنیت اجتماعی، جمعیت، جنسیت، توزیع و نرخ رشد جمعیت، نژاد و زبان، قومیت، حس تعلق، هویت اجتماعی، ساختار خانواده، آداب و رسوم، سن، تحصیلات، مهاجرت، مشارکت عمومی، تجربه از مهم‌ترین آن‌ها هستند (فرزاد بهتاش و همکاران، ۱۳۹۲). در این رابطه، کاسیوپو و همکاران^۴ (۲۰۱۱) تعداد ۹ منبع را برای ارتقای تاب‌آوری اجتماعی معرفی می‌نمایند: ظرفیت و انگیزه برای درک درست دیگران و همدلی، برقراری ارتباط با سایر افراد و گروه‌ها، کمک و ارتباط متقابل، درک ارتباط متقابل با توجه به خود، ارزش‌هایی که رفاه فرد و سایرین را ارتقاء می‌دهند، توانایی واکنش درست به مشکلات اجتماعی، ابراز احساسات اجتماعی مناسب و مؤثر، اعتماد و سازگاری (سلمانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۳). کارتر و همکارانش هم شاخص‌های تاب‌آوری اجتماعی را ارتباطات، آگاهی از ریسک، آمادگی و بیمه معرفی می‌نمایند (Cutter et al, 2016).

بعد دیگر تاب‌آوری اجتماعی، پایداری و ثبات به‌ویژه در معیشت است. ناامنی نمی‌تواند به‌اندازه رشد منبع درآمدی در یک اقتصاد پایدار تأثیرگذار باشد؛ اما تئوری بسیاری از اقتصادهای معاصر بر مبنای این فرضیه شکل گرفته که رشد خود وابسته به زیرساخت‌های نهادی و اجتماعی است (جوادی‌نژاده و همکاران، ۲۰۲۱). پایایی سیستم‌های اجتماعی خود می‌تواند به‌عنوان یک فاکتور ترغیب و تشویق‌کننده نوآوری‌ها و توسعه تکنولوژیکی مطرح شود. شواهدی بر این مدعا وجود دارد که رشد اقتصادی پایدار به وسیله توزیع مساوی دارای‌ها درون جمعیت با هدف دستیابی به پیوندهای اقتصادی ارتقا می‌یابد. سایر سطوح اجتماعات از طریق نمایندگانی نظیر بخش اشتغال رسمی، نرخ جرائم ثبت شده، فاکتورهای دموگرافیکی (صادق‌لو و سجاسی قیدار، ۱۳۹۳).

تاب‌آوری سازمانی - نهادی

تاب‌آوری سازمانی برای اولین بار بعد از رویدادهای بحرانی مانند طوفان یخ ۱۹۹۸ در کبک و انتاریو و بحران ناشی از خاموشی برق در غرب و شرق ایالات متحده آمریکا و انتاریو^۵ مورد توجه قرار گرفت که زندگی ۵۰ میلیون نفر را تحت تأثیر قرار داد (Robert et al, 2017). اما کنفرانس جهانی کاهش بلایا در هیوگو در سال ۲۰۰۵ که با هدف تقویت و توسعه مؤسسات، سازوکارها و ظرفیت‌ها در تمامی سطوح مدیریتی

سیستم‌ها در جهت بهزیستی و رفاه بشر و سعی در افزایش سازگاری و انطباق توان‌های اجتماعی برای مقابله با آن بحران اشاره دارد.

نوریس و همکاران^۱ (۲۰۰۸) نیز تاب‌آور بودن جامعه را به‌عنوان یک فرایند که ارتباط زیادی به داشتن ظرفیت‌های تطبیقی مانند سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی برای واکنش به تغییرات پس از حوادث نامطلوب دارد، می‌داند. تاب‌آوری به توانایی یک فرد، خانواده، جامعه و یا کشورهای عضو اکوسیستم به مقاومت در برابر شوک‌های خارجی صحبت می‌کند. از دیدگاه اجتماعی، این توانایی ممکن است برخورداری از توانمندی یا قابلیت‌های فردی، خانواده و با اجتماعی باشد (Zhou, 2014). به اعتقاد کک و ساکداپولراک^۲ تاب‌آوری اجتماعی از سه بعد تشکیل شده است: ایجاد ظرفیت‌ها؛ سازگاری ظرفیت‌ها؛ قابلیت تغییر ظرفیت‌ها (گاسپارینی و همکاران، ۱۳۹۵). همچنین بنابر گفته عین‌الدین^۳ (۲۰۱۲) تاب‌آوری اجتماعی برای طراحی بر روی منابع داخلی و شایستگی‌هایش برای مدیریت تقاضاها، چالش‌ها و تغییرات مواجه شده در دوره فاجعه مستعد است (عین‌الدین^۳، ۲۰۱۲).

اما به‌طور کلی، تاب‌آوری اجتماعی به‌عنوان توانایی یک نهاد اجتماعی (یک گروه یا جامعه) در جهش به عقب یا پاسخ مثبت در مقابل سختی و بلایا، تعریف شده است (Almedom, 2005). در این راستا توصیف تاب‌آوری اجتماعی در سه جهت به این صورت مورد تأکید است: الف. جهت مقاومت که اشاره به توانایی یک جامعه برای کاهش اختلال دارد. ب. جهت بازیابی که تمرکز بر سرعت و توانایی بازیابی ناشی از عوامل استرس‌زا دارد (Adger, 2007). ج. جهت خلاقیت که خطاب به توانایی یک سیستم اجتماعی برای حفظ روند ثابت حاصل از ایجاد و بازسازی، به‌طوری‌که جامعه نه‌تنها به‌سختی پاسخ دهد، بلکه در انجام این کار، به سطح عملکرد بالاتر نیز برسد (Kulig & Hanson, 1996). بنابراین جامعه‌ای که هرکدام از سه عامل فوق را در خود دارد، ظرفیت بالایی برای تاب‌آوری اجتماعی در آن وجود دارد (Magnine & Hagan, 2007).

بیشتر تعاریف تاب‌آوری اجتماعی یاد شده بر نهادهای اجتماعی ازجمله افراد، سازمان‌ها و جوامع، توانایی یا ظرفیت آن‌ها در تحمل، جذب، مقابله و یا سازگاری در برابر انواع خطرات تأکید دارند (سلمانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۳). در خصوص عناصر مورد بررسی در تاب‌آوری اجتماعی هم

4. Cacioppo et al
5. Javadinejad
6. Ontario

1. Norris et al
2. Keck & Sakdapolpak
3. Ainuddin

تاب‌آوری زیست‌محیطی (کالبدی)

بعد کالبدی- محیطی (زیرساختی) به‌طور اساسی به ارزیابی واکنش جامعه و ظرفیت بازایی بعد از سانحه نظیر پناهگاه، واحدهای مسکونی خالی یا اجاره‌ای و تسهیلات سلامتی، زیرساخت‌هایی مثل خطوط لوله، شبکه حمل‌ونقل، کاربری زمین، ظرفیت پناهگاه، نوع مسکن، کیفیت و قدمت بنا، ارتفاع ساختمان‌ها، فضای باز و سبز، تراکم محیط ساخته شده، دسترسی، ویژگی‌های جغرافیایی، تنوع زیست‌محیطی و منابع طبیعی (تجدیدپذیر و تجدیدنپذیر) مربوط می‌شود (Cutter, 2016). همچنین این شاخص‌ها ارزیابی کلی از مقدار اموال خصوصی که ممکن است در برابر خسارت دائمی و زیان‌های اقتصادی احتمالی به شکل ویژه‌ای آسیب‌پذیر باشند، در اختیار قرار می‌دهد. یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های آسیب‌پذیر، خانه‌های کم‌دوام هستند که به یک حادثه فاجعه‌بار حساس هستند (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۰).

همانگونه که آلن و بریانت^۲ (۲۰۱۰)، برک و کامپنلا^۳ (۲۰۰۶)، کاتر^۴ و همکاران (۲۰۰۸) و تیلیو^۵ و همکاران (۲۰۱۱) به نقش تعیین‌کننده کاربری‌های شهری در تقلیل اثرات سوء سانحه و همچنین تاب‌آور ساختن شهر در برابر خطرات ناشی از سوانح اشاره کرده‌اند. تعیین کاربری‌های همسان در کنار هم به‌گونه‌ای که در زمان بروز سانحه مشکل‌زا نباشند و همچنین مشخص کردن فضاهای باز چند عملکردی در درون بافت متراکم محلات مسکونی در شهرها، باعث افزایش تاب‌آوری شهری در برابر سوانح می‌شود. علاوه بر این، وجود دسترسی‌های مناسب در سطح شهرها، طراحی بافت شهر به‌گونه‌ای که از نفوذپذیری بالایی برخوردار باشد، در زمان بروز سانحه مخصوصاً زمین‌لرزه‌ها که امکان ریزش جداره‌ها و مسدود شدن مسیرها وجود دارد، در افزایش و کاهش میزان تاب‌آوری شهرها نقش مهمی ایفا می‌کند (فلاحی و جلالی، ۱۳۹۲).

ابعاد تحولات ایجاد شده در بین شهر و روستا

وضعیت موجود روابط شهر و روستا با تقویت ارتباط متقابل بین مناطق شهری و روستایی و ترویج روابط متقابل سرزمینی یکپارچه از طریق استراتژی‌های سیاسی، پروژه‌های مشترک و از طریق اقدامات مشترک و جمعی فرصتی برای افزایش تاب‌آوری مناطق شهری و روستایی فراهم می‌کند (روازولی و

برگزار شد، نقطه شروع تاب‌آوری مدیریتی به صورت اساسی بود (United Nations, 2005).

در سال‌های اخیر محبوبیت روبه رشدی برای تاب‌آوری سازمانی به‌عنوان ویژگی اساسی یک سازمان، برای غلبه بر چالش‌هایی به وجود آمده است که با آن روبرو می‌شود (Catalano et al, 2011).

براساس نظر مک دونالد^۱ (۲۰۰۶) مفهوم تاب‌آوری سازمانی، به‌عنوان توانایی یک‌نهاد یا سازمان برای انطباق با شرایط محیط اطراف و توانایی ایجاد قابلیت توسعه مجدد برای جذب و مدیریت تغییرات محیطی تعریف می‌شود. از این‌رو در ادبیات تاب‌آوری سازمانی فرض می‌شود که بحران‌ها (اختلالات سیستم) در سیر طبیعی یک سازمان اتفاق می‌افتد. در اینجا مهم‌ترین آمادگی سازمان از نظر استراتژیک، عملیات و ساختار متمرکز است (Ayling, 2009).

در این زمینه مدنی و پرست (۲۰۲۱) تاب‌آوری سازمانی را به‌عنوان توانایی پیش‌بینی و مقاومت در برابر اختلال و امکان بازگرداندن سازمان به شرایط قبل از بحران تعریف کرده است. در واقع تاب‌آوری نهادی به‌عنوان ظرفیت جوامع برای کاهش خطر و ایجاد پیوندهای سازمانی در درون جامعه تعریف می‌شود. به‌نوعی که ویژگی‌های مرتبط با تقلیل خطر، برنامه‌ریزی و تجربه سوانح قبلی را در برمی‌گیرد.

در ادبیات مربوط به تاب‌آوری سازمانی همچنین یکسری مفاهیم مرتبط مشخص شده‌اند که عبارتند از: آگاهی از محیط سازمان، سطح آمادگی، پیش‌بینی، اختلال، ظرفیت استقرار منابع، درجه انطباق و انعطاف‌پذیری، ظرفیت برای بازآرایی (McManus, 2012). در این بعد ویژگی‌های فیزیکی سازمان‌ها از جمله تعداد نهادهای محلی، دسترسی به اطلاعات، نیروها و افراد آموزش دیده و داوطلب، پایبندی به دستورالعمل‌های مدیریت بحران، به هنگام بودن قوانین و مقررات، قوانین و مقررات بازدارنده و تشویقی به‌ویژه در امر ساخت‌وساز مسکن‌ها، تعامل نهادهای محلی با مردم و نهادهای دولتی، رضایت از عملکرد نهادهای مسئولیت‌پذیری نهادهای و نحوه مدیریت یا پاسخگویی به سوانح نظیر ساختار سازمانی، ارزیابی می‌شود (سلمانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۳). همان‌گونه که گفته شد بعد نهادی حاوی ویژگی‌های مرتبط با تقلیل خطر، برنامه‌ریزی و تجربه بلایای پیشین است. در اینجا تاب‌آوری به‌وسیله ظرفیت جوامع برای کاهش خطر، اشتغال افراد محلی در تقلیل خطر، ایجاد پیوندهای سازمانی و بهبود و حفاظت از سامانه‌های اجتماعی در یک جامعه تحت تأثیر قرار می‌گیرد (Norris et al, 2008).

2. Allan & Bryant
3. Berke & Campanella
4. Cutter
5. Tillio

1. McDonald's

۲. فرایندهای یادگیری، آموزش و خوداندیشی: در صورت وجود مکان‌های آموزشی مناسب و ارائه روش‌ها و پیشنهادها مناسب، فرایندهای یادگیری در روستا تا حدودی تاب‌آورتر انجام می‌شود. علاوه بر این، خودآموزی و استفاده از نتایج یادگیری در زندگی روزمره، برای بهبود فرایندهای یادگیری در روستاها لازم است. در نتیجه فرایندهای یادگیری رسمی یا غیر رسمی آنچه پدید می‌آید، تغییرات رفتاری، مهارت‌ها و پاسخ‌های جدید به چالش‌ها، هم برای افراد و هم برای جامعه روستا است. توسعه یک فضای نوآورانه که در آن تبادل مهارت‌ها و دانش امکان‌پذیر باشد، می‌تواند منجر به تقویت تاب‌آوری شود.

۳. ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها: جهان‌بینی افراد و همچنین جوامع به‌عنوان یک کل برای سازگاری آن‌ها و همچنین برای توسعه تدریجی آن‌ها بسیار مهم است. پارامترهای ذکر شده در ادبیات مورد بررسی، مانند خودکارآمدی، تمایل به تغییر، خوش‌بینی، بینش یا انگیزه، پل روشنی را برای رویکرد انضباطی روانشناسی تشکیل می‌دهند. این به عوامل محافظتی اشاره دارد که شباهت‌ها و تعاملاتی را با عوامل موجود در زمینه سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد. تمرکز بر الگوهای تفکر شخصی عمدتاً به‌عنوان یک ویژگی متمایز عمل می‌کند. جوامع روستایی تا حدودی انعطاف‌پذیرتر، احساسات مثبت منظمی مانند جشن‌ها یا سایر جاذبه‌ها و فعالیت‌های مشترک را برای روستاییان فراهم می‌کنند. در این روستاها، مردم فضای حمایت اجتماعی را درک می‌کنند. علاوه بر این، نگرش‌ها، ارزش‌ها و باورهای مانند خودکارآمدی بالا، جهت‌گیری هدف قوی یا خوش‌بینی پایدار مشخصه روستاییان خواهد بود.

۴. اقدام و تصمیم‌گیری جامعه: یکی دیگر از عوامل کلیدی برای درجه بالاتر تاب‌آوری در روستا، تسهیل عملکرد جمعی و فرایندهای تصمیم‌گیری است. اگر تعادلی بین استقلال، همکاری و وابستگی میان بازیگران درگیر در مقیاس‌های مختلف پیدا شود، می‌توان این فرایندها را با موفقیت مدیریت کرد. چنین سیستم‌های متعادلی در ادبیات به‌عنوان «سیستم‌های حکومتی چندمرکزی» نامیده می‌شوند. این‌ها مبتنی بر ارتباطات شفاف و کارآمد هستند و منبع تنوع نهادی، مشارکت گسترده‌تر، فرهنگ قوی یادگیری و آزمایش و بهبود شبکه‌سازی سیستم هستند. با این حال، در اینجا یک چالش بزرگ در برخورد با تضاد اهداف و منافع که به‌طور آشکار انجام می‌شود و همچنین با برندگان و بازندگان تصمیم‌های گرفته شده وجود دارد.

هافمن^۱، (۲۰۲۰). بدین معنی روابط درست متقابل شهر و روستا به‌عنوان ابزاری برای کاهش فقر روستایی، کاهش ضایعات محیطی و حفظ محیط اکولوژیکی از طریق تخصیص بیشتر به هزینه‌های عمومی، ایجاد شبکه‌های یکپارچه منطقه‌ای، پویایی و تحرک بازار کار، سرمایه، مردم و ... و در نهایت افزایش سطح تاب‌آوری روستایی می‌شود (افراخته، ب، ۱۳۸۰).

در بررسی روابط متقابل بین شهرها و روستاها به‌منظور تعادل بخشی زندگی شهری و روستایی نیاز به شناخت عوامل متعددی است. در حال حاضر عناصر گوناگون فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در ساختار عرصه‌های روستایی و شهری دخالت دارند و روابط موجود میان آن‌ها را نمی‌توان به‌سادگی در چارچوب ذهنی و از پیش تعیین شده بررسی کرد، اما از آنجا که مدل‌های نظری می‌توانند به شناخت جنبه‌های گوناگون روابط شهر و روستا و فعال‌سازی ذهن و درک بهتر آن‌ها کمک کنند می‌توان این مدل‌ها را با توجه به قابلیت‌های خاص آن‌ها به کار گرفت (Zonneveld & Stead, 2007).

۱. روابط اجتماعی و شبکه‌ها: در روستایی تا حدی انعطاف‌پذیرتر، تراکم و عملکرد روابط اجتماعی بسیار مهم است. مجموع تماس‌ها و روابط بین افراد، شبکه‌های اجتماعی را مشخص می‌کند که براساس قواعد اعتماد و تعامل خود عمل می‌کنند. اکثر این روابط در نشریاتی که بر اساس مفهوم «سرمایه اجتماعی» تحلیل شده‌اند (Putnam, 2000) که از جامعه‌شناسی سرچشمه می‌گیرد و به‌طور گسترده در دانشگاه مورد بحث قرار می‌گیرد، توضیح داده شده است. بر این اساس جنبه‌هایی مانند فضای اعتماد و حمایت، فرصت‌های واقعی برای مشارکت اجتماعی فعال، احساس قوی هویت، یا احساس قوی تعلق، تاب‌آوری بیشتر در یک روستا را تضمین می‌کند. سرمایه اجتماعی را می‌توان به سه نوع طبقه‌بندی کرد. «سرمایه پیوندی»: شبکه‌های درون‌گرا از افراد با نگرش‌های مشابه، مسئول اعتماد، تعامل و احساس تعلق. «سرمایه پل»: شبکه‌های برون‌گرا و روابط بین انواع مختلف افراد که مسئولیت تبادل ایده‌ها، نوآوری و آغاز تغییرات معنادار را بر عهده دارند و در نهایت، «سرمایه پیوندی»: ارتباط با بازیگران در سایر سیستم‌های قدرت و وضعیت در سطوح مختلف که مسئول دسترسی به منابع بیرونی هستند (Harteisen & Eigner-Thiel, 2017).

اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی آن‌ها نمی‌تواند مورد توجه قرار گیرد. با توجه به تعبیه ناگسستگی «دهکده» به‌عنوان شکلی از سکونت در زیربنای بیوفیزیکی زمین و ارتباط همه منابع طبیعی و همچنین تنوع زیستی برای جامعه روستا، شیوه‌ای که انسان‌ها با محیط خود رفتار می‌کنند، به‌طور قطعی بر تاب‌آوری در روستا تأثیر می‌گذارد. برای این منظور، آگاهی گسترده، با در نظر گرفتن محدودیت‌های زیست‌محیطی در سبک زندگی خود، از اهمیت اساسی برخوردار است. در دفاع از منافع زیست‌محیطی، مدافعان آن‌ها باید موقعیت اجتماعی قابل توجهی به‌دست آورند و صدای خود را در فرایندهای تصمیم‌گیری و نهادهای رسمی به گوش مردم برسانند.

تمامی امکانات و اقداماتی که در جهت ارضای هدفمند نیازهای انسانی در روستا باشد، بر توسعه اقتصادی آن تأثیر می‌گذارد. روستاهایی که تا حدودی انعطاف‌پذیرتر هستند، دارای فعالیت اقتصادی پویا با ریشه در محل و همچنین کارآفرینی با احساس تعلق قوی به منطقه خواهند بود. تصمیم‌گیری در مورد فعالیت اقتصادی در روستا از خارج باید محدود شود. در نهایت، با توجه به روابط اجتماعی نزدیک و معیشت روستاییان، مؤلفه اجتماعی روستاها بدون شک در چارچوب مفهومی کلی تاب‌آوری روستا مهم‌ترین مؤلفه است. جنبه‌هایی مانند درآمد کافی، فرصت‌های شغلی، امنیت شخصی، خدمات بهداشتی موجود یا امکانات تفریحی در مجاورت آن بر تاب‌آوری جامعه تأثیر می‌گذارد (Adam-Hernández & Harteisen, 2020).

۸. خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی: نکاتی در ادبیات وجود دارد که حداقل سطح زیرساخت و خدمات عمومی اساسی را تشکیل می‌دهد که برای بقای یک جامعه روستایی ضروری است. برای اتصال جوامع محلی به رویدادهای جهانی، نه تنها ارتباطات فیزیکی مانند جاده‌ها و راه‌آهن مهم هستند، بلکه بدون شک یک زیرساخت دیجیتالی کارآمد (مانند: پهنای باند و اینترنت همراه) نیز مهم هستند. جنبه‌های دیگری مانند مسکن ارزان قیمت، زیرساخت‌های بهداشتی، دسترسی به مدیریت عمومی یا زیرساخت‌های کافی برای اوقات فراغت و فعالیت‌های فرهنگی نیز مرتبط هستند. حفظ حداقل سطح کارکرد خدمات عمومی اساسی و در دسترس بودن مکان‌هایی که افراد بتوانند در آن ملاقات کنند و رویدادها می‌توانند در آن برگزار شوند، یک عامل کلیدی برای توسعه مثبت و درجه بالاتری از انعطاف‌پذیری است.

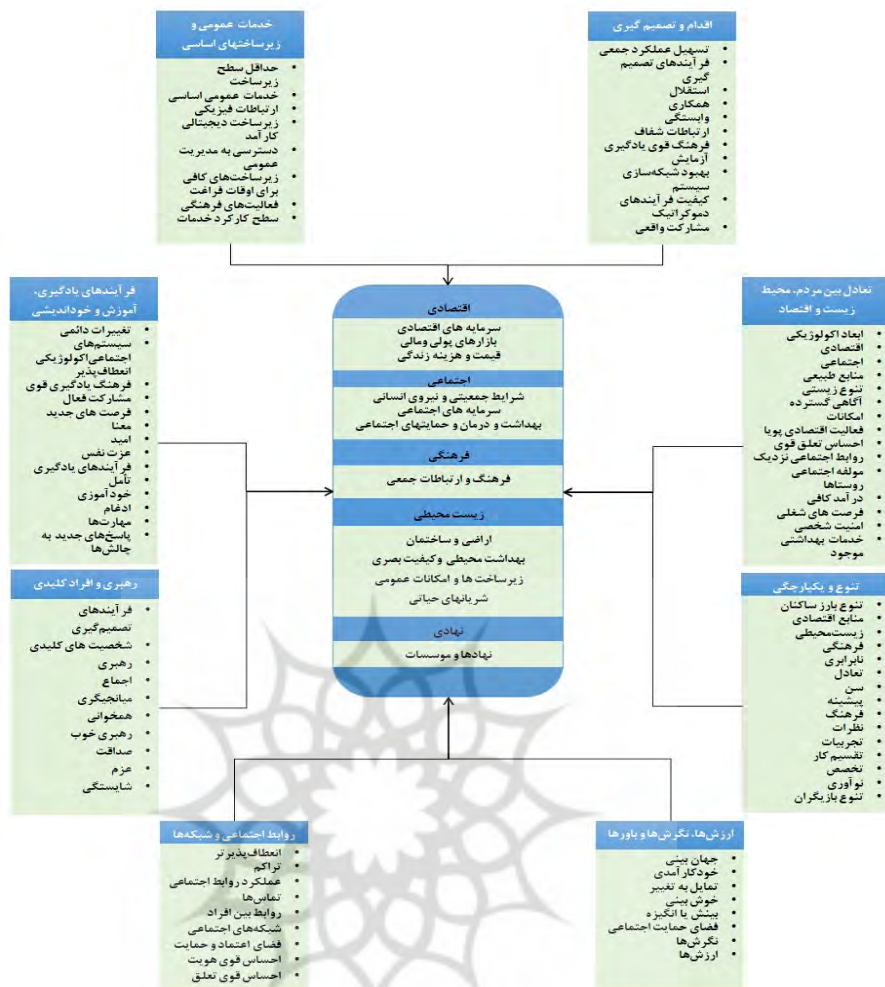
بر این اساس، کیفیت فرایندهای دموکراتیک در سطح محلی و منطقه‌ای برای تاب‌آوری یک روستا بسیار مهم است. در اینجا، ساختارهای مشروعیت سیاسی و مدیریت نقش بسیار مهمی دارند. مشارکت واقعی طیف وسیعی از بازیگران با علایق مختلف در داخل روستا و ادغام دانش و مهارت‌های محلی به‌عنوان منبع ارزشمندی برای رویارویی با چالش‌های حال و آینده خواهد بود (Adam-Hernández & Harteisen, 2020).

۵. رهبری و افراد کلیدی: در یک سیستم تا حدودی انعطاف‌پذیرتر، نقش افراد با مسئولیت اجتماعی ویژه برای تعامل بهینه بازیگران مهم برای عملکرد و فرایندهای تصمیم‌گیری رضایت‌بخش حیاتی خواهد بود. در روستا، این امر به‌ویژه توسط شخصیت‌های کلیدی و رهبری که قادر به دستیابی به اجماع، میانجیگری در تضاد منافع هستند، تضمین می‌شود. در ادبیات مورد تجزیه و تحلیل، توصیه می‌شود که با تشکیل یک رهبری «همخوانی» با رهبران متنوع و نماینده، به‌طور فعال علیه تمرکز قدرت در دستان معدودی عمل شود. این به بهترین وجه با محدود کردن دوره‌های مأموریت و پرورش استراتژیک استعدادهای جوان از طریق مدیریت پیشگیرانه جانشینی به‌دست می‌آید. رهبری خوب ویژگی‌های دیگری مانند صداقت، عزم، شایستگی و چشم‌انداز را در بر می‌گیرد (Kotschy, 2015).

۶- تنوع و یکپارچگی: در یک روستا، تنوع بارز ساکنان و منابع اقتصادی، زیست‌محیطی و فرهنگی منجر به درجه بالاتر تاب‌آوری می‌شود. تنوع، نابرابری و تعادل عناصر سیستم موضوع تجزیه و تحلیل در اکثریت قریب به اتفاق نشریه‌ها مورد تجزیه و تحلیل است. به‌عنوان مثال، تنوع سن، پیشینه، فرهنگ، نظرات، تجربیات یا تخصص روستاییان، زمینه‌ای را برای تقسیم کار، تخصص و نوآوری فراهم می‌کند. این همچنین گزینه‌های زیادی را برای رویارویی با چالش‌های حاکم در مناطق روستایی ارائه می‌دهد.

در مقابل تنوع زیاد، ممکن است سادگی و کارایی فرایندهای تصمیم‌گیری در روستاها به دلیل تنوع بازیگران و منافع تضعیف شود که در موارد شدید، می‌تواند منجر به کاهش انعطاف‌پذیری و تقویت اهداف متضاد شده و در نهایت می‌تواند منجر به تقسیم به برنده و بازنده شود. بنابراین لازمه مشارکت مثبت در تاب‌آوری روستا این است که ساکنان تنوع خود را تحمل کنند و بتوانند از آن ارزش افزوده ایجاد کنند.

۷. تعادل بین مردم، محیط زیست و اقتصاد: با نگاهی به موضوع این طرح پژوهشی، یعنی روستاها، تعامل بین ابعاد

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

پیشینه پژوهش

عوامل اجتماعی توان پیش‌بینی یا به عبارتی تأثیرگذاری بر تاب‌آوری

روستاییان سیستمی را دارند.

پودینه و همکاران (۱۳۹۸)، در یک مطالعه، تفاوت تاب‌آوری جوامع شهری و روستایی در برابر بلایای طبیعی را بررسی و اندازه‌گیری کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که سطح تاب‌آوری اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیرساختی در جوامع شهری بیشتر از جوامع روستایی است. تاب‌آوری جوامع شهری در سه شاخص اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیرساختی بهینه است و در جوامع روستایی نامطلوب است. تنها در شاخص سرمایه اجتماعی، جوامع روستایی بالاتر از جوامع شهری و جوامع روستایی بالاتر از حد مطلوب در شاخص سرمایه اجتماعی رتبه‌بندی می‌شوند. در حالی که جوامع شهری کمتر از حد مطلوب هستند.

کاظمی (۱۳۹۸)، در پژوهشی به تدوین سناریوهای تاب‌آوری در برابر زلزله بر مبنای پیوندهای روستایی-شهری در شهرستان‌های شمیرانات، دماوند و فیروزکوه پرداخت. نتایج پژوهش اهمیت توجه

ملکان و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به مدیریت خشکسالی در نواحی روستایی با تأکید بر رویکرد تاب‌آوری شهرستان کنگاور پرداختند. نتایج آن‌ها نشان داد که سرمایه‌های اجتماعی با میانجیگری چرخه مدیریت بلایا ۵۰ درصد از تغییرات تاب‌آوری را تبیین می‌کند؛ به این صورت که سرمایه اجتماعی کمترین و سرمایه فیزیکی بیشترین تأثیر را بر تاب‌آوری داشته است.

کیخا و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به تحلیل میزان تاب‌آوری اجتماعات روستایی سیستمی در برابر مخاطرات محیطی پرداختند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که عوامل مدیریتی، عوامل نهادی، عوامل اقتصادی و عوامل کالبدی که به ترتیب برابر ۰/۰۷۹ و ۰/۰۷۵ و ۰/۰۱۲ و ۰/۰۲۴ با سطح معناداری ۰/۳۱۳ و ۰/۳۲۷ و ۰/۸۶۸ و ۰/۷۴۳ که بزرگ‌تر از ۰/۰۵، $(P > ۰/۰۵)$ به‌دست آمده است، پیش‌بینی کننده تاب‌آوری روستاییان منطقه سیستمی نمی‌باشند و تنها

پژوهشگران داخلی و خارجی صورت گرفته و همچنین در رابطه با تاب‌آوری روستایی مطالعاتی با رویکردهایی نظیر (کاهش آسیب‌پذیری و تاب‌آوری در برابر مخاطرات طبیعی) مورد پژوهش و بررسی قرار گرفته است. اما تاکنون مطالعات منسجم و جامع در رابطه با بررسی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در ابعاد (اقتصادی-اجتماعی-سازمانی-کالبدی و محیطی) مورد پژوهش قرار نگرفته است.

روش انجام پژوهش

این پژوهش در زمره پارادایم تفسیری قرار دارد. از نظر هدف کاربردی و از نظر روش جز پژوهش‌های توصیفی-پیمایشی است. اطلاعات به روش کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شد. به‌منظور بررسی و ارزیابی تأثیرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، نهادی، کالبدی محیطی در نواحی روستایی شهرستان مرودشت از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد. گردآوری و تدوین ادبیات مربوط به موضوع و بررسی سوابق پژوهش، با استفاده از روش کتابخانه‌ای انجام گرفت. جامعه آماری این مطالعه روستاهای دارای سکنه شهرستان مرودشت براساس سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ استان فارس می‌باشد که در مجموع شامل ۴۵۸۲۲ خانوار با جمعیت بالغ بر ۱۵۶۴۱۸ نفر که شامل ۸۰۳۴۹ نفر مرد و ۷۶۰۶۹ نفر زن می‌باشد. با توجه به گستردگی و پراکندگی بالای جامعه آماری به‌منظور انتخاب روستاهای نمونه و سرپرست خانوارهای مورد مطالعه ابتدا از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای در طی فرایندی دومرحله‌ای اقدام شد:

۱. انتخاب روستاها براساس جمعیت در سه طبقه (کوچک ۹۹۹-، نفر - متوسط ۲۹۹۹-۱۰۰۰ نفر - بزرگ ۵۰۰۰-۳۰۰۰ نفر).
۲. انتخاب روستاها براساس تابعیت سیاسی و تقسیمات کشوری (مرکز دهستان) و همچنین روستای پیرامون بیشتر از (۳۰۰۰ نفر جمعیت که دارای بیشترین ارتباط با مرکز شهرستان می‌باشند. بر این اساس با روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده با توجه به تشابهات و تباینات جغرافیایی تعداد ۱۵ روستا انتخاب شد که دارای ۱۲۱۸۸ خانوار با جمعیت بالغ بر ۴۱۲۲۹ نفر (حدود یک‌سوم جمعیت کل محدوده مورد مطالعه) شامل ۲۱۱۶۱ نفر مرد و ۲۰۰۶۸ نفر زن هستند. با توجه به حجم جامعه از طریق فرمول کوکران، عدد ۳۸۱ نمونه به‌دست آمد و با توجه به سهم خانوارهای موجود در جامعه آماری، سهم هر روستا از تعداد پرسشنامه مشخص شد و سپس پرسشنامه با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بین سرپرستان خانوار توزیع شد (جدول ۱).

به برنامه‌ریزی منطقه‌ای و اجتناب از تفکیک فضایی سکونتگاه‌ها را نشان داد.

کهنه‌پوشی و محمدی (۱۳۹۸)، در مطالعه‌ای تأثیر تحول روستا-شهر، تاب‌آوری مناطق جدید روستایی و شهری در سکونتگاه‌های اورامان و برده رشه در استان کردستان را بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان داد که وضعیت طبیعی، موقعیت راهبردی، وضعیت ارتباطی، وضعیت عملکرد مسئولان و تنوع راهبردهای معیشتی مهم‌ترین عوامل افزایش سطح تاب‌آوری بودند.

بذرافشان و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی تفاوت جوامع شهری و روستایی از نظر تاب‌آوری در برابر بلایای طبیعی در شهرستان پلدختر پرداختند. تاب‌آوری در مناطق شهری در درجه اول تحت تأثیر سرمایه اقتصادی است. در حالی که سرمایه اجتماعی مهم‌ترین عامل تاب‌آوری در مناطق روستایی است. علاوه بر این، تغییرات فضایی قابل توجهی در زمینه شاخص‌های تاب‌آوری در مناطق روستایی وجود دارد. بنابراین باید برای هرکدام با توجه به ظرفیت‌های محلی راهبردهای مناسب اتخاذ شود تا تاب‌آوری جوامع در برابر خطرات افزایش یابد.

الن بانزاف و همکاران^۱ (۲۰۲۲)، در مطالعه وابستگی‌ها و فرصت‌های شهری-روستایی برای طراحی راه‌حل‌های مبتنی بر طبیعت برای تاب‌آوری در اروپا و چین، به این نتیجه رسیدند که تعاملات انسانی پیچیده (و نحوه مدل‌سازی آن‌ها) ممکن است منجر به مشارکت‌های پایدار و عادلانه برای اجرای راه‌حل‌های مبتنی بر طبیعت (NBS)^۲ در شهرهای اروپا و چین شود.

شی و همکاران^۳ (۲۰۲۲)، در مطالعه تأثیر شهرنشینی بر توسعه پایدار منطقه‌ای: از درجه تاب‌آوری شهری-روستایی، بیان کردند که سیستم شهری - روستایی فضایی است که از نظر اقتصادی، اجتماعی و محیطی به هم پیوسته بوده و نیاز به ادغام صنعت، فضا و جمعیت دارد.

ژودان لین و همکاران^۴ (۲۰۲۲)، در مطالعه افزایش مقاومت روستایی در شهر چای چین، کاوش تولید دانش کشاورزان چای برای کاشت چای، پردازش چای و چشیدن چای، به این نتیجه رسیدند که هم کشاورزی پایدار و هم ارتقای موفق بازار را می‌توان با تولید دانش بهبود بخشید. به این ترتیب یک سرزمین از نواحی بایر و عقب‌مانده روستایی به سرزمینی سرسبز و بی‌نظیر تبدیل می‌شود.

در خصوص سوابق و پیشینه موضوعی پژوهش باید گفت هر چند مطالعات گسترده‌ای در خصوص روابط فضایی شهر و روستا و تأثیرات و تحولات ایجاد شده بین این دو سکونتگاه از سوی

1. Banzhaf et al

2. Nature Based Solutions (NBS)

3. Shi et al

4. Lin et al

جدول ۱. اسامی روستاهای مورد مطالعه و تعداد نمونه

نام روستا	فاصله تا مرکز	خانوار	مرد	زن	جمعیت	تعداد نمونه
درودزن	۵۱	۵۵۷	۹۵۸	۸۹۶	۱۸۵۴	۱۷
خانیمن	۷۴	۹۱۹	۱۵۴۶	۱۴۷۴	۳۰۲۰	۲۷
رامجردی	۳۹	۸۸	۱۵۰	۱۳۲	۲۸۲	۲۱
بیدگل	۳۶	۳۳۴	۵۸۴	۵۴۸	۱۱۳۲	۹
کره تاوی	۲۶	۳۵۳	۶۶۶	۵۹۷	۱۲۶۳	۱۰
کامفیروز	۷۵	۱۰۵۷	۱۹۳۸	۱۷۸۱	۳۷۱۹	۳۲
کوه سبز	۱۰	۸۰۱	۱۴۴۵	۱۴۲۶	۲۸۷۱	۲۳
حاجی اباد	۱۸	۵۲۵	۹۱۲	۸۶۵	۱۷۷۷	۱۵
فتح آبادسفلی	۷	۱۳۵۹	۲۴۲۲	۲۳۱۷	۴۷۳۹	۴۱
مجدآباد	۱۴	۸۹۴	۱۷۰۵	۱۶۴۸	۳۳۵۳	۲۶
گرم آباد	۲۱	۸۸۸	۱۵۳۸	۱۴۸۲	۳۰۲۰	۲۷
فیروزی	۷	۹۱۷	۱۵۸۰	۱۴۷۵	۳۰۵۵	۲۸
کوشک	۵	۱۰۵۰	۱۸۰۹	۱۶۷۳	۳۴۸۲	۳۲
زنگی‌آباد	۱۲	۱۳۳۳	۲۱۹۸	۲۰۷۵	۴۲۷۳	۳۹
سیوند	۲۵	۱۱۲۳	۱۷۱۰	۱۶۷۹	۳۳۸۹	۳۴
جمع	...	۱۲۱۸۸	۲۱۱۶۱	۲۰۰۶۸	۴۱۲۲۹	۳۸۱

همچنین نتایج نشان می‌دهد که ضرایب AVE متغیرهای پژوهش بیشتر از ۰/۵ می‌باشد که نشان دهنده روایی همگرا و مناسب متغیرهای پژوهش می‌باشد (جدول ۲).

برای تعیین روایی پرسشنامه‌ها از روش روایی محتوایی استفاده گردیده است. همچنین برای تعیین پایایی پرسشنامه‌ها از ضرایب بارهای عاملی، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی بهره گرفته شد. آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرهای پژوهش از ۰/۷ بیشتر است که نشان پایایی مناسب متغیرهای پژوهش می‌باشد،

جدول ۲. اعتبار بیرونی سازه‌های پژوهش

متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (AVE)
ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها	۰/۹۳۰	۰/۷۲۹
اقدام و تصمیم‌گیری جامعه	۰/۹۶۱	۰/۷۹۰
تاب‌آوری روستا	۰/۹۳۲	۰/۷۳۲
تعادل بین مردم، محیط زیست و اقتصاد	۰/۹۷۰	۰/۷۶۷
تنوع و یکپارچگی	۰/۹۶۲	۰/۷۳۲
خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی	۰/۹۳۲	۰/۷۳۶
رهبری و افراد کلیدی	۰/۹۶۰	۰/۷۸۶
روابط اجتماعی و شبکه‌ها	۰/۹۶۲	۰/۷۳۸
فرایندهای یادگیری آموزش و خوداندیشی	۰/۹۶۱	۰/۷۴۲

چندین متغیر در یک مدل، دارای قابلیت آزمون تئوری‌ها در قالب معادلات میان متغیرها است که باعث کاربرد وسیع آن در علوم مختلف از قبیل بازاریابی، مدیریت منابع انسانی، مدیریت استراتژیک و سیستم اطلاعاتی شده است. با آزمون گوف به بررسی اعتبارسنجی

برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها و به‌منظور بررسی روابط مشخص شده، از روش مدلسازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم‌افزار smart-pls انجام گرفت. این روش به دلیل مؤلفه محور بودن، جهت بررسی ارتباط میان

قبول هستند، باید قابلیت پیش‌بینی شاخص‌های مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل را داشته باشند. برای نشان دادن قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی، سازه یا سازه‌های برون‌زای مربوط به آن تعریف شده است. به استناد بررسی‌های انجام گرفته در مطالعات مرتبط، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به روابط متقابل شهر روستا و تاب‌آوری روستایی به شرح جدول‌های ۳ و ۴ ارائه می‌شود.

و برازش مدل پرداخته شده است. معیار R^2 میزان تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا را مشخص می‌کند. مقدار R^2 تنها برای سازه‌های وابسته (درون‌زا) مدل محاسبه می‌شود و در مورد سازه‌های برون‌زا، مقدار این معیار صفر است. هر چه مقدار R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. معیار کیفیت پیش‌بینی کنندگی (Q^2) قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌سازد. مدل‌هایی که دارای برازش بخش ساختاری قابل

جدول ۳- الف. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به روابط متقابل شهر و روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
روابط اجتماعی و شبکه‌ها	۱. انعطاف‌پذیرتر	۱. تمایل زیادی دارم تا در روستا زندگی کنم.	یوهنگ لی (۲۰۲۳) لی و همکاران ^۱ (۲۰۲۱) کراذوک-هنری ^۲ و همکاران (۲۰۱۸) لورنزو چلری و همکاران ^۳ (۲۰۱۵)
	۲. تراکم	۲. میزان تراکم جمعیت در روستا نسبت به گذشته کاهش یافته است.	
	۳. عملکرد روابط اجتماعی	۳. ارتباط میان افراد در روستاها دیگر همانند گذشته چندان پرشور دنبال نمی‌شود.	
	۴. تماس‌ها	۴. افراد در محیط‌های روستایی نسبت به یکدیگر اعتماد بالایی دارند.	
	۵. روابط بین افراد	۵. از اینکه در روستا زندگی می‌کنم احساس خوبی دارم.	
	۶. شبکه‌های اجتماعی	۶. خودم را جزء روستایی می‌دانم که در آن زندگی می‌کنم.	
	۷. فضای اعتماد و حمایت	۷. از اینکه بیان کنم اهل روستا بوده و در روستا زندگی می‌کنم احساس خوشایندی دارم.	
	۸. احساس قوی هویت		
	۹. احساس قوی تعلق		
فرایندهای یادگیری، آموزش و خوداندیشی	۱. تغییرات دائمی	۸. چرخه‌های ارتباطی میان افراد ساکن در روستا نسبت به گذشته افت شدیدی داشته است.	فیل مک مانوس و همکاران ^۴ (۲۰۱۲)
	۲. سیستم‌های اجتماعی-اکولوژیکی انعطاف‌پذیر	۹. افراد در محیط روستا تمایل زیادی دارند تا بیاموزند و مطالب جدید را پیگیری نمایند.	
	۳. فرهنگ یادگیری قوی	۱۰. افرادی که در روستا زندگی می‌کنند امید زیادی به آینده داشته و اغلب افراد افسرده‌ای نیستند.	
	۴. مشارکت فعال	۱۱. همواره در تلاش خواهیم بود تا موقعیت‌های جدید را کشف کرده و در مسیر زندگی از آن بهره لازم را ببرم.	
	۵. فرصت‌های جدید	۱۲. اعتماد به نفس بالایی دارم.	
	۶. معنا	۱۳. همواره تلاش می‌کنم تا خودم با استفاده از ابزارها و تجهیزاتی که دارم به دنبال یادگیری باشم.	
	۷. امید	۱۴. تلاش می‌کنم تا با استفاده از امکانات موجود بتوانم مهارت‌های جدیدی را برای خودم ایجاد کنم و همواره آنان را بهبود بخشم.	
	۸. عزت نفس	۱۵. چالش‌های جدید را دوست دارم و همواره خودم را در موقعیت‌های قرار می‌دهم که بتوانم بهره لازم را از آن برم.	
	۹. فرایندهای یادگیری		
	۱۰. تأمل		
	۱۱. خودآموزی		
	۱۲. ادغام		
	۱۳. مهارت‌ها		
	۱۴. پاسخ‌های جدید به چالش‌ها		
ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها	۱. جهان‌بینی	۱۶. دیدم نسبت به محیط اطرافم بسیار مثبت است.	کوکس و هلن ^۵ (۲۰۱۵)
	۲. خودکارآمدی	۱۷. به باورهایم ایمان داشته و همواره تلاش می‌کنم تا خودم را از نظر مهارتی ارتقا دهم.	
	۳. تمایل به تغییر	۱۸. نسبت به محیط اطرافم و تغییراتی که ممکن است رخ دهد، خوش‌بین هستم.	
	۴. خوش‌بینی	۱۹. انگیزه زیادی برای فعالیت‌هایم دارم و این باعث ایجاد امید به آینده در من می‌شود.	
	۵. بینش یا انگیزه		
	۶. فضای حمایت اجتماعی		
	۷. نگرش‌ها		
	۸. ارزش‌ها		

جدول ۳- ب. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به روابط متقابل شهر و روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
اقدام و تصمیم‌گیری جامعه	۱. تسهیل عملکرد جمعی	۲۰. با همفکری با دیگران می‌توانم بسیاری از چالش‌ها و مشکلاتی که برایم ایجاد می‌شود را حل و فصل نمایم.	ویلیامز و همکاران ^۱ (۲۰۲۱)
	۲. فرآیندهای تصمیم‌گیری	۲۱. در روند اتخاذ تصمیم‌هایم سعی می‌کنم تا نظرات و دیدگاه‌های دیگران را هم دخیل کرده و از آنان بهره لازم را ببرم.	
	۳. استقلال	۲۲. به افرادی که در اطرافم زندگی می‌کنم بسیار وابسته بوده و همواره در تلاش هستم تا کیفیت ارتباطم را افزایش دهم.	
	۴. همکاری	۲۳. ارزش‌ها و باورهای حاکم بر جایی که زندگی می‌کنم بسیار قوی بوده و به‌مراتب زیادی در بین افراد نهادینه شده است.	
	۵. وابستگی	۲۴. همواره در تلاش هستم تا شبکه‌ای از ارتباطات را در میان اطرافیانم ایجاد کنم تا بتوانم از مزایای آن استفاده مطلوب را داشته باشم.	
	۶. ارتباطات شفاف	۲۵. همواره سعی می‌کنم تا در مسائل و موضوعات سطح روستا مشارکت کنم و به سهم خودم نقشی را آن حوزه بر عهده گیرم.	
	۷. فرهنگ قوی یادگیری		
	۸. آزمایش		
	۹. بهبود شبکه‌سازی سیستم		
	۱۰. کیفیت فرآیندهای دموکراتیک		
	۱۱. مشارکت واقعی		
رهبری و افراد کلیدی	۱. فرآیندهای تصمیم‌گیری	۲۶. در جایی که زندگی می‌کنم افرادی هستند که به‌عنوان یک رهبر می‌توانند بسیاری از موضوعات و چالش‌های موجود را حل و فصل نمایند.	ویلیامز و همکاران (۲۰۲۱) طلشی و سید اخلاقی (۱۳۹۸)
	۲. شخصیت‌های کلیدی	۲۷. همواره در تلاش هستم تا به صورت مشترک و اجماع با دیگران به نتیجه‌ای که می‌خواهم دست یابم.	
	۳. رهبری	۲۸. افرادی هستند که در مواقع درگیری و بروز مشکلات در سطح جمعی با میانجی‌گری سعی در حل موضوع می‌نمایند.	
	۴. اجماع	۲۹. افرادی که در حکم لیدر یا رهبر در روستا فعالیت می‌نمایند از صداقت مطلوبی برخوردار می‌باشند.	
	۵. میانجی‌گری	۳۰. اراده قوی در میان افراد مسئول روستا وجود دارد و تلاش می‌شود تا مشکلات و مسائل به‌درستی حل شود.	
	۶. همخوانی	۳۱. مسئولان در روستا از شایستگی و مهارت مناسبی برخوردار می‌باشند.	
	۷. رهبری خوب	۳۲. مسئولان روستا از میان کسانی انتخاب می‌شوند که شایسته این مقام باشند.	
	۸. صداقت	۳۳. دید بلندمدتی از وضعیت آتی روستا وجود دارد به‌نحوی که می‌توان برای آینده برنامه‌ریزی مطلوبی صورت داد.	
	۹. عزم		
	۱۰. شایستگی		
	۱۱. چشم‌انداز		
تنوع و یکپارچگی	۱. تنوع بارز ساکنان	۳۴. ساکنان در روستا از تنوع بالایی برخوردار هستند.	دانفورد و همکاران ^۲ (۲۰۲۰) آروپری و همکاران ^۳ (۲۰۱۵)
	۲. منابع اقتصادی	۳۵. در روستا می‌توان انواع و اقسام افراد با تحصیلات، فرهنگ و سطح مالی متفاوت را مشاهده کرد.	
	۳. زیست‌محیطی	۳۶. منابع اقتصادی به‌درستی در سطح روستا پراکنده شده‌اند.	
	۴. فرهنگی	۳۷. منابع و زمینه‌های درآمدی و پیشرفت به برابر در سطح روستا توزیع شده است.	
	۵. نابرابری	۳۸. افراد با خصوصیات جمعیت شناختی مختلفی همچون سن‌های متفاوت در روستا زندگی می‌کنند.	
	۶. تعادل	۳۹. افرادی در روستا زندگی می‌کنند که هر یک پیشینه متفاوتی داشته‌اند.	
	۷. سن	۴۰. افراد ساکن در روستا دارای مجموعه‌ای از مهارت‌های متنوع هستند.	
	۸. پیشینه	۴۱. ارزش‌ها و باورهای افراد در روستا از همبستگی بالایی برخوردار می‌باشد.	
	۹. فرهنگ	۴۲. نظرات و دیدگاه‌های همه افراد در سطح روستا به صورت یکسان شنیده می‌شود و در امورات جمعی مورد استفاده قرار می‌گیرد.	
	۱۰. نظرات	۴۳. وظایفی عمومی در روستا به صورت مساوات میان افرادی که تخصص انجام آن را دارند توزیع می‌شود.	
	۱۱. تجربیات	۴۴. همواره تلاش می‌کنم تا رویکردها و راه‌حل‌های جدید را برای حل مسائل و مشکلات استفاده نمایم.	
	۱۲. تقسیم‌کار		
	۱۳. تخصص		
	۱۴. نوآوری		
	۱۵. تنوع بازیگران		

جدول ۳-ج. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به روابط متقابل شهر و روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
تعادل بین مردم، محیط زیست و اقتصاد	۱. ابعاد اکولوژیکی	۴۵. در روستا از منابع طبیعی زیادی همچون گونه‌های گیاهی و جانوری یافت می‌شود.	الن بانزاف و همکاران ^۱ (۲۰۲۲) چنچن شی و همکاران (۲۰۲۲) آدام-هرناندز وهارتایسن ^۲ (۲۰۲۰)
	۲. اقتصادی	۴۶. در خصوص مسائل زیست‌محیطی اطلاعات زیادی دارم و همواره در تلاشم تا این اطلاعات را زیاد کنم.	
	۳. اجتماعی	۴۷. امکانات در روستا در حدی است که بتوانم کارهایم را انجام دهم.	
	۴. منابع طبیعی	۴۸. بازار اقتصادی در روستا در سطح مطلوبی قرار داشته و معاملات و خرید و فروش‌هایی خوبی صورت می‌گیرد.	
	۵. تنوع زیستی	۴۹. ارتباطات میان افراد در روستا مطلوب بوده و خودم به شخصه ارتباط نزدیکی با بقیه افراد در روستا دارم.	
	۶. آگاهی گسترده	۵۰. درآمد در جایی که زندگی می‌کنم در سطح مطلوبی قرار دارد.	
	۷. امکانات	۵۱. فرصت‌های شغلی مناسبی وجود دارد که افراد بخصوص جوانان می‌توانند از آن بهره لازم را برند.	
	۸. فعالیت اقتصادی پویا	۵۲. در روستا مراکز و پایگاه‌های درمانی به‌منظور استفاده افراد تعبیه شده است.	
	۹. احساس تعلق قوی	۵۳. امکانات تفریحی همچون پارک و امثال این در سطح روستا به‌خوبی احداث شده است.	
	۱۰. روابط اجتماعی نزدیک	۵۴. حداقل سطح زیرساخت‌ها و امکانات در روستا موجود است.	
	۱۱. مؤلفه اجتماعی روستاها	۵۵. خدمات عمومی اساسی همچون راه‌ها و مسیرهای ارتباطی و امکانات رفاهی مطلوبی در روستا تعبیه شده است.	
	۱۲. درآمد کافی	۵۶. شبکه‌های ارتباطی دیجیتالی و آنلاین به صورت متمرکز در سطح روستا نصب شده است.	
	۱۳. فرصت‌های شغلی	۵۷. سطح امکانات دیجیتالی و بر پایه فناوری اطلاعات در سطح روستا مناسب است.	
	۱۴. امنیت شخصی	۵۸. اوقات فراغتم را می‌توانم به‌درستی و خوبی در روستا سپری نمایم.	
	۱۵. خدمات بهداشتی موجود	۵۹. به صورت فعال در فعالیت‌ها و جشنواره‌های فرهنگی که در روستا برگزار می‌شود شرکت می‌کنم.	
	۱۶. امکانات تفریحی	۶۰. اصلی‌ترین خدمات عمومی شامل خدمات پزشکی در سطح روستا به میزان مطلوب پیش‌بینی شده است.	
خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی	۱. حداقل سطح زیرساخت	۶۱. مواد اولیه مورد نیاز برای گذران زندگی در روستا، به سهولت از طریق شهر و مراکز مهم تهیه و ارسال می‌شود.	اینگیرج و راسل ^۳ (۲۰۱۵) مارتینلی و همکاران ^۴ (۲۰۱۴)
	۲. خدمات عمومی اساسی	۶۲. مشاغل جدیدی از طریق شهرهای نزدیک به روستا ایجاد و شرایط حمل‌ونقل با سهولت فراهم شده است.	
	۳. ارتباطات فیزیکی	۶۳. افزایش مسکن در شهرها، قیمت املاک در روستا را نیز افزایش داده است.	
	۴. زیرساخت دیجیتالی کارآمد	۶۴. ثروت در سطح شهر و روستا با توجه به شرایط و امکانات به‌طور مساوات توزیع شده است.	
	۵. دسترسی به مدیریت عمومی	۶۵. به علت شهرنشینی و شرایط روز زندگی، تولیدات کشاورزی کمتر موردتوجه قرار می‌گیرد.	
	۶. روستاهای کافی برای اوقات فراغت	۶۶. میزان تولیدات کشاورزی با حمایت‌هایی که از سوی شهر و امکاناتش فراهم می‌شود، افزایش داشته است.	
	۷. فعالیت‌های فرهنگی	۶۷. ارتباط میان شهر و روستا به‌خوبی برقرار می‌شود و تلاش می‌شود در مراسم‌ها و گردهمایی‌هایی که در یک محل برگزار می‌شود، با یکدیگر همکاری مناسبی انجام شود.	
اقتصادی	۱. سرمایه‌های اقتصادی	۶۸. تغییرات جمعیتی در سال‌های اخیر به علت مهاجرت به شهرها تغییر کرده است.	رضوانی (۱۳۹۲)
	۲. بازارهای پولی و مالی	۶۹. روند خروج از روستا در سال‌های اخیر بسیار رشد داشته است.	
	۳. قیمت و هزینه زندگی	۷۰. به علت اتفاقات و ضعف درآمدی، در سال‌های اخیر مهاجرت به شهرها به‌مراتب افزایش داشته است.	
	۴. شرایط جمعیتی و نیروی انسانی		
اجتماعی	۵. سرمایه‌های اجتماعی		
	۶. بهداشت و درمان و حمایت‌های اجتماعی		

جدول ۴-الف. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به تاب‌آوری روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
اقتصادی	۱. سرمایه‌های اقتصادی	۱. مواد اولیه مورد نیاز برای گذران زندگی در روستا، به سهولت از طریق شهر و مراکز مهم تهیه و ارسال می‌شود.	شکویی (۱۳۸۵)
	۲. بازارهای پولی و مالی	۲. مشاغل جدیدی از طریق شهرهای نزدیک به روستا ایجاد و شرایط حمل‌ونقل با سهولت فراهم شده است.	
	۳. قیمت و هزینه زندگی	۳. افزایش مسکن در شهرها، قیمت املاک در روستا را نیز افزایش داده است.	
اجتماعی	۴. شرایط جمعیتی و نیروی انسانی	۴. ثروت در سطح شهر و روستا با توجه به شرایط و امکانات به‌طور مساوات توزیع شده است.	رضوانی (۱۳۹۲)
	۵. سرمایه‌های اجتماعی	۵. به علت شهرنشینی و شرایط روز زندگی، تولیدات کشاورزی کمتر موردتوجه قرار می‌گیرد.	
	۶. بهداشت و درمان و حمایت‌های اجتماعی	۶. میزان تولیدات کشاورزی با حمایت‌هایی که از سوی شهر و امکاناتش فراهم می‌شود، افزایش داشته است.	
		۱. ارتباط میان شهر و روستا به‌خوبی برقرار می‌شود و تلاش می‌شود در مراسم‌ها و گردهمایی‌هایی که در یک محل برگزار می‌شود، با یکدیگر همکاری مناسبی انجام شود.	
		۲. تغییرات جمعیتی در سال‌های اخیر به علت مهاجرت به شهرها تغییر کرده است.	
		۳. روند خروج از روستا در سال‌های اخیر بسیار رشد داشته است.	
		۴. به علت اتفاقات و ضعف درآمدی، در سال‌های اخیر مهاجرت به شهرها به‌مراتب افزایش داشته است.	

جدول ۴-ب. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به تاب‌آوری روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
فرهنگی	۷. فرهنگ و ارتباطات جمعی	۱. اقوام زیادی در شهر و روستا با یکدیگر زندگی کرده و مراودات زیادی با یکدیگر دارند.	رضوانی (۱۳۹۲)
		۲. اختلافات فرهنگی در شهر و روستا طی سال‌های اخیر کمتر شده است.	
		۳. اعتقادات فرهنگی در سال‌های اخیر میان مردم شهر و روستا بسیار به یکدیگر نزدیک شده است.	
		۴. مردم شهر و روستا با مشارکت یکدیگر در مراسمات مذهبی و عقیدتی شرکت می‌کنند.	
		۵. گردهمایی‌های مذهبی و مراسمات آیینی در مکانی واحد برگزار می‌شود که همگی در آن شرکت می‌کنند.	
زیست‌محیطی	۸. اراضی و ساختمان ۹. بهداشت محیطی و کیفیت بصری ۱۰. زیرساخت‌ها و امکانات عمومی ۱۱. شریان‌های حیاتی	۱. ساخت‌وساز شهرنشینان تأثیرات مخربی را بر منابع طبیعی در روستا گذاشته است.	سعیدی (۱۳۸۹)
		۲. بافت زیست‌محیطی در سطح شهر روستا بر اساس تصمیمات شهری دستخوش تغییرات زیادی قرار گرفته است.	
		۳. بسیاری از زمین‌های کشاورزی در سطح روستا به علت گسترش ساخت‌وساز تغییر کاربری داده شده‌اند.	
		۴. بافت جنگلی روستا به علت ساخت‌وساز بی‌رویه شهری با مشکلات زیادی همراه گشته است.	
		۵. فعالیت‌های توسعه‌ای شهرنشینان باعث افزایش سطح آلودگی در روستا شده است.	
نهادی	۱۲. نهادها و مؤسسات	۱. مسئولین شهری اقداماتی را به‌منظور سهولت ارتباط میان شهر و روستا انجام می‌دهند.	محمدی ده چشمه و همکاران (۱۳۹۵)
		۲. بودجه بخصوصی از سوی سیاست‌گذاران دولتی و شهری به‌منظور توسعه روستاها لحاظ می‌شود.	
		۳. سیاست‌های اعلامی از سوی دولت در راستای بهبود شرایط زندگی در روستا تبیین می‌شود.	
		۴. روستاییان و شهری‌ها در تلاش هستند تا در شهر و روستا سرمایه‌گذاری مطلوبی را انجام دهند.	

محدوده جغرافیایی مورد مطالعه

شهرستان مرودشت به‌عنوان دومین شهرستان پرجمعیت استان فارس در فاصله ۴۰ کیلومتری شمال شیراز واقع شده است. در سال ۱۳۱۲ با احداث کارخانه قند در دشت مرودشت و ایجاد فضاها و فرصت‌های شغلی ناشی از آن پایه‌های اولیه شهرستان مرودشت بنا شد. هجوم کشاورزان و استقرار عشایر کوچنده قبل از اصلاحات ارضی (دهه بیست)، اصلاحات ارضی (دهه چهل)، در کنار میراث جهانی تخت جمشید، تأسیس شهرداری رسمی جهت برگزاری جشن‌های ۲۵۰۰ ساله (عجمی، ۱۳۴۸)، احداث سد درودزن، احداث کارخانه پتروشیمی در ۵ کیلومتری کارخانه قند (مرودشت)، همچنین احداث واحدهای صنعتی چون مجموعه کارخانه‌ها محسن آزمایش، مجتمع کشتارگاه گوشت استان فارس (دهه پنجاه)، به‌عنوان نقاط عطف و تحولات شهرستان مرودشت شناخته می‌شوند. وسعت قابل‌توجه و پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل ویژه در منطقه، باعث شد تا در سال ۱۳۵۷ به‌عنوان شهرستان مستقل در تقسیمات کشوری تثبیت شود (طرح تفصیلی، ۱۳۸۲). با رونق تجارت در این شهرستان (۷۳٪ رشد بین سال‌های ۷۵ تا ۹۵) جمعیت این شهرستان به ۳۲۳۴۳۴ نفر و مساحت ۴۶۴۹ کیلومترمربع افزایش یافت (سالنامه آماری استان فارس، ۱۳۹۹). شهرستان مرودشت به دلیل واقع شدن در مسیر اتوبان تهران شیراز و همچنین اتصال به شبکه سراسری ریلی و موقعیت و شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک به‌عنوان قطب کشاورزی در تولیدات گندم و صیفی‌جات شناخته می‌شود. این شهرستان در نزدیکی مرکز استان (شهر شیراز) قرار دارد و با مرکزیت شهر مرودشت دارای ۵ بخش (درودزن، سیدان، کامفیروز، کر،

مرکزی) و ۱۵ دهستان (کامفیروز شمالی، گرمه، درودزن، رامجرد ۲، ابرج، خفرک علیا، رحمت، کامفیروز جنوبی، خرم مکان، رامجرد ۱، نقش رستم، کناره، رودبال، مجدآباد و محمدآباد) است. براساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵، جمعیت دهستان‌های شهرستان مرودشت بالغ بر ۱۵۶۷۱۱ نفر شامل ۸۰۶۳۶ نفر مرد و ۷۶۰۷۵ نفر زن می‌باشد و در مجموع دارای ۲۲۰۹۲ خانوار و ۳۰۰ آبادی دارای سکنه است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). شهرستان مرودشت با استقرار در شمال استان فارس و با گستردگی وسیعی در حدود ۳۶۵۶ کیلومترمربع در موقعیت جغرافیایی ۳۴° ۵۱' تا ۳۰° ۵۳' طول شرقی و ۲۹° ۱۵' تا ۲۹° ۵۹' عرض شمالی در ارتفاع ۱۶۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد. این شهرستان از لحاظ جمعیت دومین شهرستان استان فارس محسوب می‌شود و سهم آن از مجموع تعداد بخش، شهر و دهستان در سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۵ (۵/۳۲ درصد)، ۷ (۶/۰۸ درصد) و ۱۵ (۶/۹۱ درصد) بوده است. همچنین سهم شهرستان از تعداد روستاهای دارای سکنه در استان ۳۰۰ مورد (۷/۲۲ درصد) و از روستاهای خالی از سکنه ۲۷۱ مورد (۶/۴۳ درصد) ثبت شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). شهرستان مرودشت به دلیل موقعیت استراتژیک واقع در مسیر بین‌المللی اتوبان تهران- شیراز و اتصال به شبکه سراسری ریلی و شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک به‌عنوان قطب کشاورزی در تولیدات گندم جو و صیفی‌جات شناخته می‌شود. طی خشکسالی ۲۰ سال اخیر به دلیل انباشت تجهیزات و امکانات معیشتی- رفاهی در مرکز شهرستان، کمبود یا نبود نسبی امکانات تولیدی و رفاهی و خدماتی در برخی از شهرها و روستاهای شهرستان مشاهده شده است.

شکل ۲. نقشه موقعیت استان فارس، شهرستان مرودشت و روستاهای مورد مطالعه

یافته‌ها

آمار توصیفی پاسخگویان

همچنین ۴۳/۳۰ درصد افراد دارای تحصیلات لیسانس، ۷۴/۲۷ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای منزل شخصی، ۲۱/۷۸ درصد دارای خانه‌های اجاره‌ای بوده و ۴ درصد نیز وضعیت مسکن خود را مشخص نکرده‌اند. آمار توصیفی وضعیت تاب‌آوری روستاهای مورد بررسی در جدول ۵ درج شده است.

نتایج به‌دست آمده نشان داد که از تعداد ۳۸۱ نمونه ۸۹/۲۳ درصد پاسخ‌دهندگان مرد و ۸۴/۵۱ درصد آن‌ها متأهل بودند، همچنین سن ۴۴ درصد پاسخ‌دهندگان بین ۳۵ تا ۴۰ سال بوده‌اند.

جدول ۵. وضعیت تاب‌آوری روستاهای مورد مطالعه شهرستان مرودشت

نام روستا	اقتصادی	اجتماعی	فرهنگی	کالبدی زیستمحیطی	نهادی	میانگین کلی
دروذن	۳/۰۶	۳/۱۶	۳	۳/۳۴	۳/۱۱	۳/۱
خانیم	۲/۲۶	۲/۴۱	۲/۳۴	۲/۸۵	۲/۴۹	۲/۵
رامجردی	۳/۱۹	۳/۳۷	۳/۰۸	۳/۴۹	۳	۳/۲
بیدگل	۲/۶۱	۲/۸۸	۲/۷۹	۲/۹۱	۲/۳۹	۲/۷۲
کره تاوی	۲/۲۷	۲/۳۷	۲/۱۹	۲/۴۹	۲/۳۷	۲/۳
کامفیروز	۳/۶	۳/۸	۳/۳۸	۳/۸۹	۳/۲۷	۳/۵۹
کوه سبز	۳/۴۸	۳/۶۴	۳/۲۸	۳/۶۷	۳/۲	۳/۵
حاجی‌آباد	۳/۰۸	۳/۰۲	۳/۰۱	۳/۱	۳	۳
فتح آبادسفلی	۳/۸۹	۴/۱	۴/۱۱	۴/۲۹	۳/۸	۴
مجدآباد	۳/۳۴	۳/۷	۳/۵	۳/۷۵	۳/۲۶	۳/۶
گرم‌آباد	۲/۷۶	۲/۹۵	۲/۸۵	۳	۲/۷۷	۲/۹
فیروزی	۳/۶۷	۳/۸۹	۳/۵۴	۳/۹۵	۳/۷	۳/۸
کوشک	۳/۷۶	۳/۹	۳/۸۴	۴/۱۵	۳/۶۷	۳/۹
زنگی‌آباد	۳/۹۵	۴/۲۱	۳/۷۷	۴/۳۵	۳/۶۴	۳/۹۸
سیوند	۲/۸	۲/۸۴	۲/۷۲	۲/۹۵	۲/۸۱	۲/۸۲
جمع	۳/۱۸	۳/۳۵	۳/۱۶	۳/۴۸	۳/۱۰	۳/۲۶

آمار استنباطی نتایج پژوهش

برای بررسی آمار استنباطی وضعیت تاب‌آوری روستاهای مورد بررسی با توجه به ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی-زیست‌محیطی از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج آزمون به شرح جدول ۶ است.

براساس نتایج جدول ۶، روستاها در سه گروه با تاب‌آوری مناسب، متوسط و نامناسب گروه‌بندی شده‌اند. بدین ترتیب،

جدول ۶. مقادیر آزمون T تک نمونه‌ای برای روستاهای مختلف در منطقه مورد مطالعه

روستا	تعداد	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪
درودزن	۱۷	۳,۰۸	۱۶	۰/۰۰۳	۳,۱	۰,۱	۰/۳۰۵
خانیمین	۲۷	-۲/۷۳	۲۶	۰/۰۰۰	۲,۵	-۰,۵	-۱/۲۴۸
رامجردی	۲۱	۳,۹۸	۲۰	۰/۰۰۱	۳,۲	۰,۲	۰/۴۶۷
بیدگل	۹	-۱/۹۹	۸	۰/۰۰۱	۲,۷۲	-۰,۲۸	-۰/۴۳۷
کره تاوی	۱۰	-۲/۲۱۹	۹	۰/۰۰۰	۲,۳	-۰,۷	-۱/۱۶۴
کامفیروز	۳۲	۶,۶۳	۳۱	۰/۰۰۰	۳,۵۹	۰,۵۹	۰/۱۴۶
کوه سبز	۲۳	۶,۵۷	۲۲	۰/۰۰۰	۳,۵	۰,۵	۰/۱۲۴
حاجی آباد	۱۵	۱/۲۴۱	۱۴	۰/۱۱۴	۳	۰	-۰/۱۲۴
فتح آبادسفلی	۴۱	۷,۱۶	۴۰	۰/۰۰۰	۴	۱	۰/۵۴۷
مجدآباد	۲۶	۴/۷۹	۲۵	۰/۰۰۰	۳,۶	۰,۶	۰/۴۰۹
گرم آباد	۲۷	-۳/۹۱	۲۶	۰/۰۰۰	۲,۹	-۰,۱	-۰/۱۱۳
فیروزی	۲۸	۶/۹۵	۲۷	۰/۰۰۰	۳,۸	۰,۸	۰/۷۹۸
کوشک	۳۲	۷/۰۶	۳۱	۰/۰۰۰	۳,۹	۰,۹	۰/۸۶۴
زنگی آباد	۳۹	۷/۱۸	۳۸	۰/۰۰۰	۳,۹۸	۰,۹۸	۰/۷۰۷
سیوند	۳۴	-۲,۱۷	۳۳	۰/۰۰۱	۲,۸۲	-۰,۱۸	-۰/۱۸۷

شکل ۳. نقشه پراکندگی و وضعیت روستاهای مورد مطالعه به لحاظ سطح تاب‌آوری

این نتایج با توجه به میانگین شاخص اقتصادی (۳/۱۸)، نشان می‌دهد که وضعیت این شاخص در کل منطقه در حد متوسط قرار دارد. یافته‌ها در مورد ابعاد اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی نشان می‌دهد که مقدار T به‌دست آمده به ترتیب برابر با ۶/۸۴۷ و ۷/۶۱۴ است و معناداری برای بعد اجتماعی برابر با ۰/۰۰۱ و

برای بررسی معناداری میانگین شاخص‌ها در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست‌محیطی و نهادی از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد (جدول ۷).

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود در بعد اقتصادی مقدار T به‌دست آمده برابر با ۱/۷۹۴ و معناداری آن ۰/۰۵۶ است.

مقدار T به‌دست آمده به ترتیب برابر با ۱/۶۴۸ و ۱/۶۲۴ و معناداری آن به ترتیب برابر با ۰/۰۶۷ و ۰/۲۱۴ است. این نتایج نشان می‌دهد که با توجه به میانگین شاخص‌های فرهنگی و نهادی (۳/۱ و ۳/۱۶)، وضعیت این شاخص‌ها در کل منطقه در حد متوسط قرار دارد.

بعد کالبدی برابر ۰/۰۰۰ است. با توجه به میانگین شاخص‌های اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی (۳/۳۵ و ۳/۴۸) حاصل شده و بیشتر از حد مطلوب مورد آزمون (۳) است. بنابراین، نتایج در دو بعد مذکور، مطلوب ارزیابی می‌شود. همچنین حد بالا و پایین هر دو مثبت بوده و تأییدکننده این ادعا است. یافته‌ها در خصوص بعد فرهنگی و نهادی نیز نشان می‌دهد که

جدول ۷. آزمون T تک نمونه‌ای برای ابعاد مختلف تاب‌آوری در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه

ابعاد	میانگین	آماره T	درجه آزادی	فاصله اطمینان		سطح معناداری	وضعیت
				کران پایین	کران بالا		
اقتصادی	۳/۱۸	۱/۷۹۴	۲۸۰	-۰/۰۴۹	۰/۴۱۳	۰/۰۵۶	متوسط
اجتماعی	۳/۳۵	۶/۸۴۷	۲۸۰	۰/۲۷۹	۰/۳۷۹	۰/۰۰۱	مطلوب
فرهنگی	۳/۱۶	۱/۶۴۸	۲۸۰	-۰/۰۵۴	۰/۳۰۷	۰/۰۶۷	متوسط
کالبدی زیست‌محیطی	۳/۴۸	۷/۶۱۴	۲۸۰	۰/۱۶۴	۰/۴۶۷	۰/۰۰۰	مطلوب
نهادی	۳/۱	۱/۶۲۴	۲۸۰	-۰/۰۶۴	۰/۳۴۸	۰/۲۱۴	متوسط

شکل نمایش داده است.

شکل شماره ۴ وضعیت پنج شاخص مورد بررسی را در قالب

شکل ۴. وضعیت پنج شاخص اقتصادی، نهادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست‌محیطی

متوسط و قوی R^2 معرفی می‌کند که در این مدل ضریب تعیین برابر با ۰/۹۴۹ برآورد شده که از نوع قوی است. در صورتی که مقدار Q^2 در مورد یک سازه درون‌زا صفر و یا کمتر از صفر شود، نشان از آن دارد که روابط بین سازه‌های دیگر مدل و آن سازه درون‌زا به‌خوبی تبیین نشده است و در نتیجه مدل احتیاج به اصلاح دارد. در مورد شدت قدرت پیش‌بینی مدل در مورد سازه‌های درون‌زا، سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را تعیین نموده‌اند. در این مدل معیار Q^2 برابر با ۰/۶۵۱ برآورد شده که از نوع قوی می‌باشد. همچنین در این مدل ضریب تعیین برابر با ۰/۶۱۷ برآورد شده که نشان از برازش کلی قوی دارد (جدول ۸).

تحلیل تحولات ایجاد شده بر تاب‌آوری

برای بررسی تأثیر یا عدم تأثیر تحولات ایجاد شده بین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان به روش زیر اقدام شد:

برای بررسی برازش در یک مدل کلی تنها یک معیار به نام GOF استفاده شد. سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵، ۰/۳۶ به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است. طبق اطلاعات جدول ۸ جهت برازش مدل از سه معیار R^2 و Q^2 و GOF استفاده شده است:

معیار R^2 یا ضریب تعیین نشان از تأثیری دارد که یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا می‌گذارد. چپ‌سنه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف،

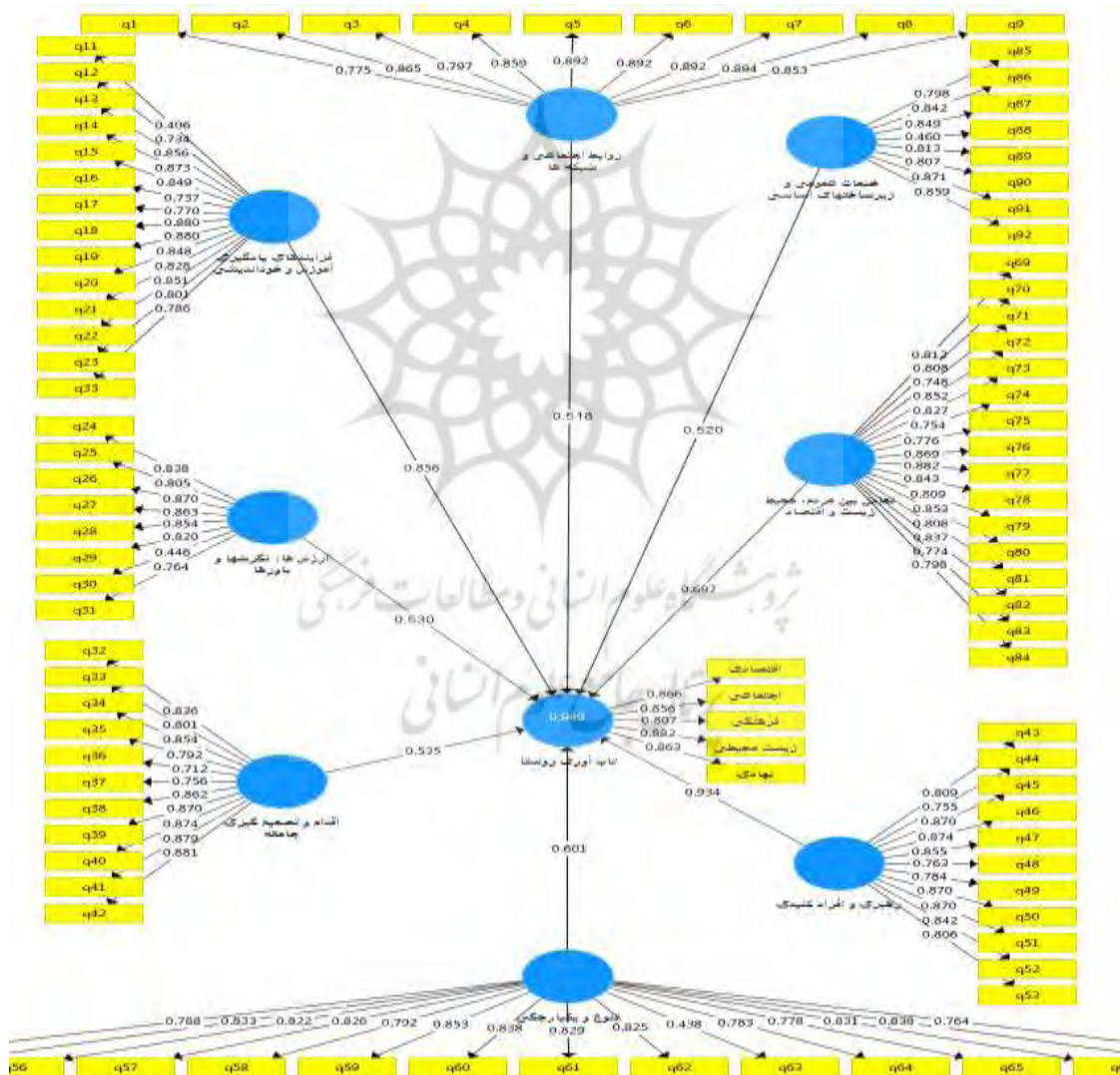
جدول ۸. آزمون گوف با ضریب تعیین و کیفیت پیش‌بینی کنندگی

شاخص‌های نیکویی برازش	مقادیر شاخص‌ها	دامنه مورد قبول	نتیجه
ضریب تعیین R2	۰/۹۴۹	(۰/۱۹، ۰/۳۳ و بالاتر از ۰/۶۷)	تأیید مدل
شاخص Q2	۰/۶۵۱	(۰/۰۲، ۰/۱۵ و بالاتر از ۰/۳۵)	
شاخص GOF	۰/۶۱۷	(۰/۰۱، ۰/۲۵ و بالاتر از ۰/۳۶)	

خودارزشی ۰/۸۵۶، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۰/۵۳۰، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۰/۵۳۵، رهبری و افراد کلیدی ۰/۹۳۴، تنوع و یکپارچگی، تعادل بین مردم، محیط زیست و اقتصاد ۰/۶۹۷، خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی ۰/۵۲۰ و تاب‌آوری روستایی برابر با ۰/۶۰۱ می‌باشد.

شکل ۵ که با استفاده از نرم‌افزار اسمارت PLS به‌دست آمده است، ضریب استاندارد که این ضرایب در واقع نشان‌دهنده ضرایب مسیر یا بارهای عاملی بین متغیرها و سؤال‌های مربوط به متغیرهای پنهان و مشاهده‌پذیر می‌باشند و نشان می‌دهد که بین متغیرهای مورد بررسی و شاخص‌های مربوطه چه میزان شدت تأثیر وجود دارد.

ضریب مسیر رابطه علی، در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای روابط اجتماعی و شبکه‌ها ۰/۵۱۸، فرایند یادگیری، آموزش و

شکل ۵. مدل ساختاری به همراه ضرایب استاندارد برای تاب‌آوری روستایی

استفاده از نرم‌افزار اسمارت PLS به‌دست آمده است، آماره T پیشنهاد شده بین متغیرها را نشان می‌دهد. آماره T (با توجه به

شکل ۶ مدل نتیجه این آزمون را در حالت آماره T برای نشان دادن معناداری این مسیر نشان می‌دهد. این شکل که با

اقتصاد ۰/۶۹۷، خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی و تاب‌آوری روستایی ۰/۵۲۰ (جدول ۹).

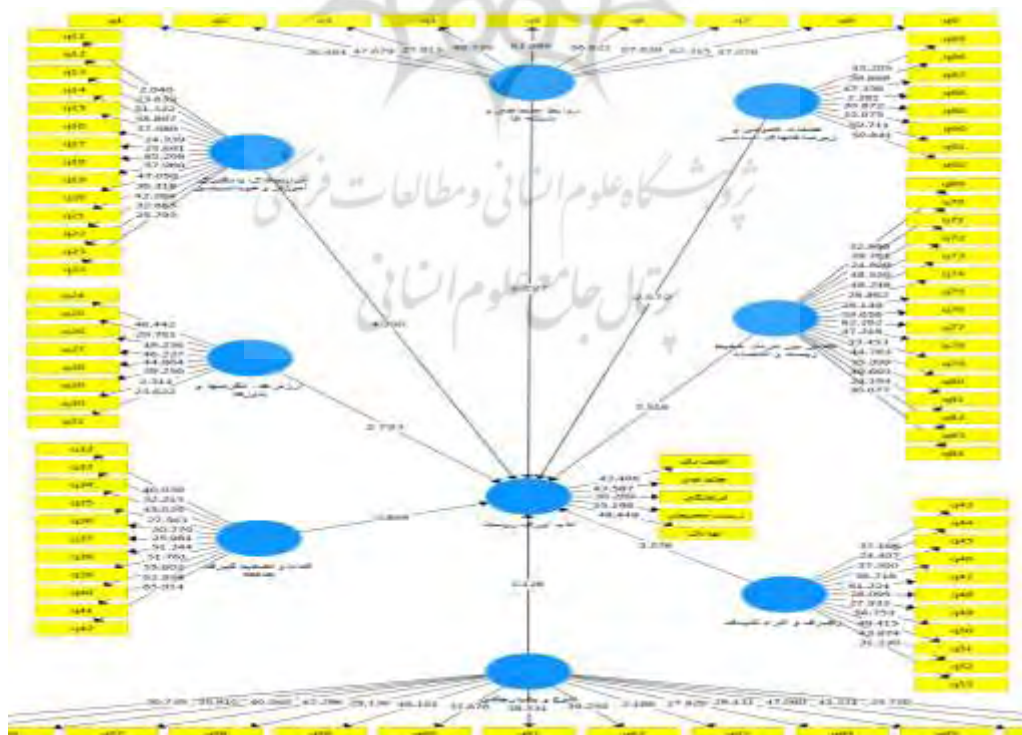
به دلیل داشتن آماره T (با توجه به مدل شکل ۶) روابط اجتماعی و شبکه‌ها برابر با ۲/۲۲۷، فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی ۴/۳۹۸، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۲/۷۰۱، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۳/۶۶۹، رهبری و افراد کلیدی ۳/۵۷۶، تنوع و یکپارچگی ۳/۱۲۶، تعادل بین مردم، محیط زیست و اقتصاد ۳/۵۱۶ و خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی و تاب‌آوری روستایی ۲/۶۷۲ شده است که بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تحولات ایجاد شده در بین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان تأثیر داشته است.

مدل شکل ۵) برابر روابط اجتماعی و شبکه‌ها ۲/۲۲۷، فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی ۴/۳۹۸، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۲/۷۰۱، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۳/۶۶۹، رهبری و افراد کلیدی ۳/۵۷۶، تنوع و یکپارچگی، تعادل بین مردم، محیط زیست و اقتصاد ۳/۵۱۶، خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی ۲/۶۷۲ و تاب‌آوری روستایی برابر با ۳/۱۲۶ است.

جدول ۹. نتایج آزمون تحلیل مسیر را نشان می‌دهد. ضریب مسیر رابطه علی در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای مورد بررسی به شرح زیر به‌دست آمده است: روابط اجتماعی و شبکه‌ها ۰/۶۱۸، فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی ۰/۸۵۶، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۰/۵۳۰، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۰/۵۳۵، رهبری و افراد کلیدی ۰/۹۳۴، تنوع و یکپارچگی ۰/۶۰۱، تعادل بین مردم، محیط زیست و

جدول ۹. نتایج آزمون تحلیل مسیر

مسیر	ضریب مسیر	معناداری T	نتیجه آزمون
روابط اجتماعی و شبکه‌ها تاب‌آوری روستایی	۰/۶۱۸	۲/۲۲۷	تأثیر معنادار تحولات
فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی تاب‌آوری روستایی	۰/۸۵۶	۴/۳۹۸	
ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها تاب‌آوری روستایی	۰/۵۳۰	۲/۷۰۱	
اقدام و تصمیم‌گیری جامعه تاب‌آوری روستایی	۰/۵۳۵	۳/۶۶۹	ایجاد شده در بین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان
رهبری و افراد کلیدی تاب‌آوری روستایی	۰/۹۳۴	۳/۵۷۶	
تنوع و یکپارچگی تاب‌آوری روستایی	۰/۶۰۱	۳/۱۲۶	
تعادل بین مردم، محیط زیست و اقتصاد تاب‌آوری روستایی	۰/۶۹۷	۳/۵۱۶	
خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی تاب‌آوری روستایی	۰/۵۲۰	۲/۶۷۲	

شکل ۶. مدل ساختاری به همراه اعداد معناداری برای تاب‌آوری روستایی

تحلیل ابعاد تأثیر تحولات ایجاد شده بر تاب‌آوری

برای بررسی ابعاد تحولات ایجاد شده در بین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان با در نظر گرفتن ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی، فرهنگی، به روش زیر اقدام شد.

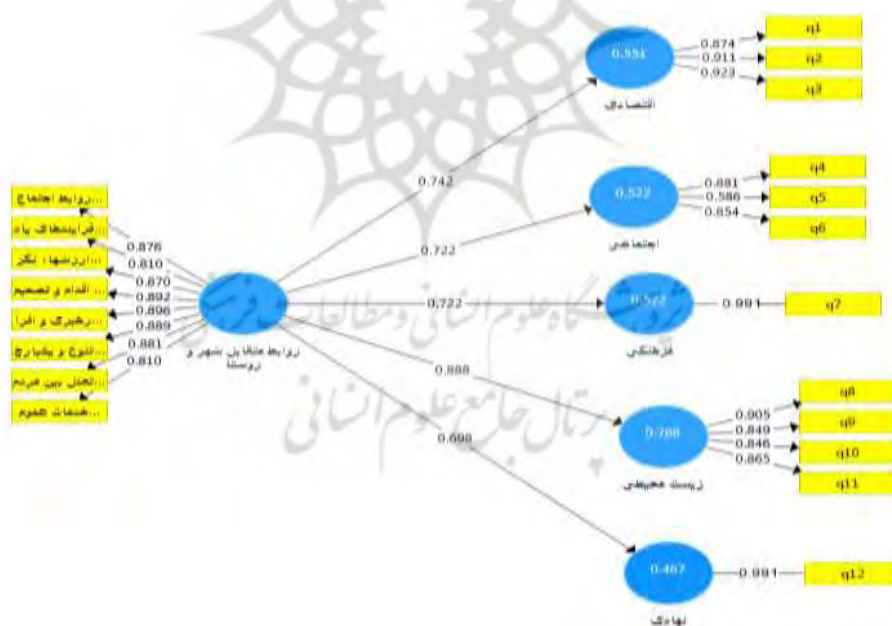
در جدول ۱۰ نتیجه برازش مدل با استفاده از سه معیار R^2 و Q^2 و GOF نشان شده است. در این مدل ضریب تعیین یا معیار R^2 برابر با ۰/۷۸۸ و معیار Q^2 برابر با ۰/۶۳۲ برآورد شده که از نوع قوی است. همچنین در این مدل مقدار GOF برابر با ۰/۶۳۱ برآورد شده که نشان از برازش کلی قوی دارد.

جدول ۱۰. شاخص‌های نیکویی برازش مدل

شاخص‌های نیکویی برازش	مقادیر شاخص‌ها	دامنه مورد قبول	نتیجه
ضریب تعیین R^2	۰/۷۸۸	(۰/۱۹، ۰/۳۳ و بالاتر از ۰/۶۷)	تأیید مدل
شاخص Q^2	۰/۶۳۲	(۰/۰۲، ۰/۱۵ و بالاتر از ۰/۳۵)	
شاخص GOF	۰/۶۳۱	(۰/۰۱، ۰/۲۵ و بالاتر از ۰/۳۶)	

ضریب مسیر رابطه علی در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد اقتصادی برابر با ۰/۷۴۲، اجتماعی و فرهنگی ۰/۷۲۲، زیست‌محیطی ۰/۸۸۸ و نهادهای ۰/۶۹۸ با تاب‌آوری روستایی است.

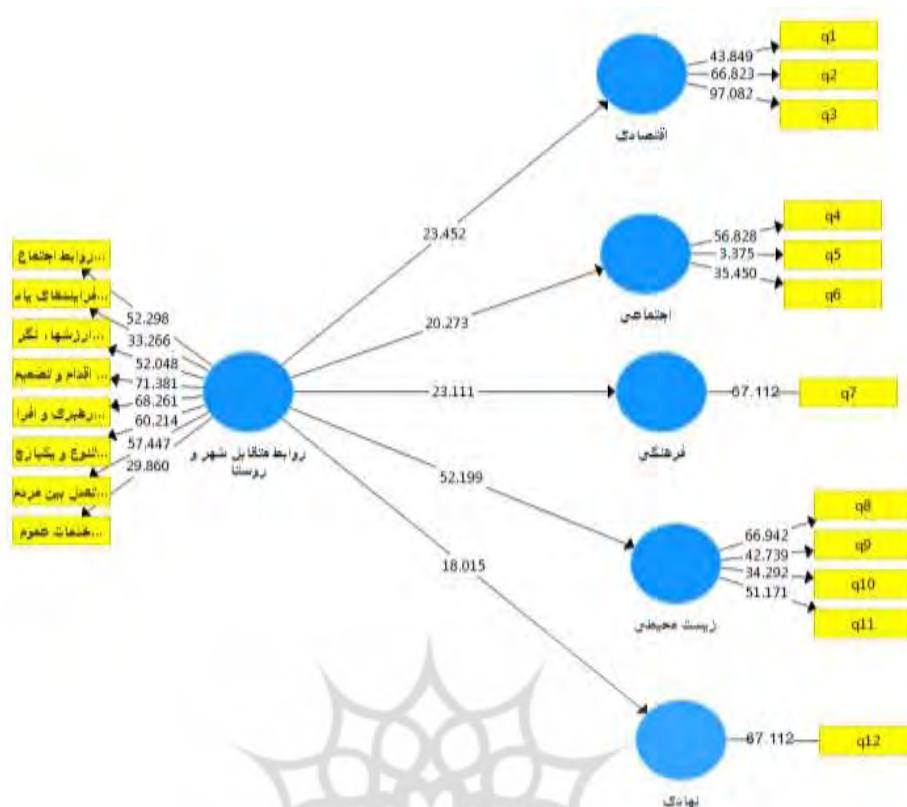
شکل ۷ که با استفاده از نرم‌افزار اسمارت PLS به دست آمده است، ضرایب استاندارد را برای روابط متقابل شهری و روستایی نشان می‌دهد. این ضرایب در واقع نشان‌دهنده ضرایب مسیر یا بارهای عاملی بین متغیرها و سؤال‌های مربوطه و متغیرهای پنهان و مشاهده‌پذیر می‌باشند و نشان می‌دهد که بین متغیرهای مکنون و شاخص‌های مربوطه چه میزان شدت تأثیر وجود دارد.

شکل ۷. مدل ساختاری به همراه ضرایب استاندارد برای روابط متقابل شهری و روستایی

متقابل شهر و روستا ضریب مسیر یا شدت تأثیری برابر با ۰/۸۸۸ بر بعد زیست‌محیطی تاب‌آوری دارد که شدت تأثیر بالایی را نشان می‌دهد. نهایتاً روابط متقابل شهر و روستا ضریب مسیر یا شدت تأثیری برابر با ۰/۶۹۸ بر بعد نهادهای تاب‌آوری دارد که شدت تأثیر بالایی را نشان می‌دهد.

با جزئیات بیشتر می‌توان گفت که روابط متقابل شهر و روستا ضریب مسیر یا شدت تأثیری برابر با ۰/۷۴۲ بر بعد اقتصادی تاب‌آوری دارد که شدت تأثیر بالایی را نشان می‌دهد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا ضریب مسیر یا شدت تأثیری برابر با ۰/۷۲۲ هم بر بعد اجتماعی و هم بر بعد فرهنگی تاب‌آوری دارد که شدت تأثیر بالایی را نشان می‌دهد. علاوه بر این روابط

شکل ۸. مدل ساختاری به همراه اعداد معناداری

می‌دهد که این روابط در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و نهادی بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت تأثیر معناداری گذاشته است.

با توجه به مدل شکل ۸ و جدول ۱۱ آماره T ، روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد اقتصادی برابر با $۲۳/۴۵۲$ ، اجتماعی $۲۰/۲۷۳$ ، فرهنگی $۲۳/۱۱۱$ ، زیست‌محیطی $۵۲/۱۹۹$ و نهادی $۱۸/۰۱۵$ بر تاب‌آوری روستایی تأثیرگذار است. نتیجه آزمون نشان

جدول ۱۱. نتایج آزمون تحلیل مسیر روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی

مسیر	ضریب مسیر	معناداری T	نتیجه آزمون
روابط متقابل شهر و روستا (اقتصادی)	$۰/۷۴۲$	$۲۳/۴۵۲$	تأثیر معنادار روابط متقابل
روابط متقابل شهر و روستا (اجتماعی)	$۰/۷۲۲$	$۲۰/۲۷۳$	شهری و روستایی در ابعاد
روابط متقابل شهر و روستا (فرهنگی)	$۰/۷۲۲$	$۲۳/۱۱۱$	اقتصادی، اجتماعی،
روابط متقابل شهر و روستا (زیست‌محیطی)	$۰/۸۸۸$	$۵۲/۱۹۹$	فرهنگی، زیست‌محیطی و
روابط متقابل شهر و روستا (نهادی)	$۰/۶۹۸$	$۱۸/۰۱۵$	نهادی، بر تاب‌آوری روستایی

مقدار این آماره از مقدار $۱/۹۶$ بالاتر می‌باشد که نشان می‌دهد روابط متقابل شهر و روستا بر بعد فرهنگی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا در بعد اجتماعی دارای آماره T برابر با $۲۰/۲۷۳$ می‌باشد و در عین حال مقدار این آماره از مقدار $۱/۹۶$ بالاتر می‌باشد که نشان می‌دهد که روابط متقابل شهر و روستا بر بعد اجتماعی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا در بعد نهادی دارای آماره T برابر با $۱۸/۰۱۵$ می‌باشد و در عین حال مقدار این آماره از مقدار $۱/۹۶$ بالاتر می‌باشد که نشان می‌دهد که روابط متقابل شهر و روستا بر بعد نهادی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد.

این نتایج نشان می‌دهد که روابط متقابل شهر و روستا در بعد زیست‌محیطی دارای آماره T بالاتر است و در عین حال مقدار این آماره از مقدار $۱/۹۶$ بالاتر می‌باشد و نشان می‌دهد که روابط متقابل شهر و روستا بر بعد زیست‌محیطی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا در بعد اقتصادی دارای آماره T برابر با $۲۳/۴۵۲$ می‌باشد و در عین حال مقدار این آماره از مقدار $۱/۹۶$ بالاتر می‌باشد که نشان می‌دهد روابط متقابل شهر و روستا بر بعد اقتصادی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا در بعد فرهنگی دارای آماره T برابر با $۲۳/۱۱۱$ می‌باشد و در عین حال

شهر با روستا سبب افزایش قابل توجهی در قیمت مسکن شده است و تهیه مسکن برای بخش قابل توجهی از مردم مشکل شده است. همچنین ارتباط مزبور سبب افزایش تنوع شغلی شده و درآمدهای مردم به غیر از کشاورزی به منابع درآمدی دیگری همچون کارهای خدماتی وابسته شده است. از نظر کالبدی با مسکن‌هایی روبه‌رو هستیم که دیگر بافت سنتی و روستایی سابق را نداشته و به صورت امروزی با استفاده از مصالح مقاوم‌تر تهیه شده است. حتی مشاهدات میدانی نشان می‌دهند که نمای سنگ و مرمر که جنبه تزئینی دارد در ساختمان مسکن روستایی استفاده می‌شود. همچنین فرایند مهاجرت نیز افزایش قابل توجهی یافته است و نتایج نشان می‌دهند که حتی در بین افرادی که موفق به مهاجرت نشده‌اند، تمایل به زندگی شهری و مهاجرت به شهر وجود دارد. گسترش روابط شهر و روستا سبب شده است تا اختلافات اقتصادی و اجتماعی مردم روستایی زیاد شده و جامعه از نظر اقتصادی به طبقات متعددی (از مرفه تا فقیر) تقسیم شود. همچنین مشکل دیگر در ورود برخی افراد جدید از شهر به روستا برای امرار معاش و تجارت است که سبب شده تا بافت یکسان فرهنگی منطقه تغییر یابد و گروه‌های قومیتی مختلف به شکل مختلط در کنار هم زندگی کنند. با وجودی که این مسئله در ظاهر می‌تواند باعث ارتباطات فرهنگی مناسبی شود، اما در منطقه مزبور سبب شده تا اختلافات فرهنگی گسترده‌ای پدید آید و حتی مواردی از درگیری‌های قومیتی دیده شده است. همچنین می‌توان گفت شهرها در کشورهای در حال توسعه به‌شدت به نواحی روستایی پیرامونی خود وابسته هستند، به‌ویژه اینکه اکثریت جمعیت آن‌ها هنوز روستایی است و روابط متقابل با نواحی روستایی برای آن‌ها بسیار مهم است. ماهیت و اهمیت نسبی این روابط هم در طول زمان و هم در فضاها پیوسته در حال تغییر است و بیشتر با جریان‌ها و حرکات پیچیده جمعیت، کالاها، منابع مالی، ایده‌ها و اطلاعات مشخص می‌شوند. پایداری نواحی شهری و روستایی مرتبط با یکدیگر است و پایداری محیطی یا اقتصادی جمعیت روستایی و یا امنیت غذایی و نیازهای جمعیت شهری در زمینه انرژی و ... ارتباط مستمر و نقطه شهری و روستایی را الزامی می‌سازد.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که روابط متقابل شهری و روستایی و تحولات ایجاد شده در این زمینه، در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، فرهنگی و نهادی بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت تأثیر گذاشته است و هرگونه اقدامی برای آن‌ها باید در رابطه با یکدیگر صورت گیرد. در این زمینه نتایج نشان داد که ضریب مسیر رابطه علی در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد اقتصادی برابر با ۰/۷۴۲، اجتماعی ۰/۷۲۲، فرهنگی ۰/۷۲۲،

در کل با توجه به مقدار آماره T بزرگ‌تر از ۱/۹۶ در همه مؤلفه‌ها، می‌توان تأیید کرد که روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی، فرهنگی و نهادی بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت تأثیر معناداری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در برنامه‌ریزی به‌منظور تأثیرگذاری شهر بر روستا و روستا بر شهر، لازم است که بر روی مواردی تأکید داشت که ضمن برقراری رابطه بین شهر و روستا، موجب توسعه هر یک از آنها شود. آنچه در این رابطه قابل ذکر است، اهمیت شهرها به‌عنوان مراکز خدمات و بازار تولیدات کشاورزی است، چرا که در این شرایط شهرها از طریق انتقال مازاد کشاورزی، جابجایی ناپایدار نیروی انسانی و نیروی کار و عرضه کالاهای مصرفی با حوزه نفوذ خود ارتباط برقرار می‌کنند که ممکن است مفید و مثبت باشد یا منفی باشد و به سیر قهقراپی حوزه‌های روستایی منجر شود. در این صورت اثرات آن در قالب افزایش یا کاهش قیمت زمین و مسکن، قطعه قطعه شدن اراضی، تغییرات در مالکیت زمین‌ها، انحراف از مشاغل کشاورزی به سمت کارهای خدماتی، اختلاط اقوام و تغییر در چشم‌اندازهای روستایی امری اجتناب‌ناپذیر خواهد بود و در روند اینگونه تغییرات، شکل، الگو و حتی ماهیت فضای روستایی دگرگون می‌شود و کوشش برای حفظ فضاهای روستایی به همان صورت و با همان ویژگی‌های همیشگی و قبلی منطقی به نظر نمی‌رسد. در این میان نکته حائز اهمیت آن است که تغییر و مصرف فضا به‌درستی و به صورت عقلایی صورت پذیرد.

نتایج تحقیق نشان داد که ضریب مسیر رابطه علی در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای روابط اجتماعی و شبکه‌ها با تاب‌آوری روستایی برابر با ۰/۶۱۸، فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی ۰/۹۳۴، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۰/۵۳۰، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۰/۵۳۵، رهبری و افراد کلیدی ۰/۹۳۴، تنوع و یکپارچگی ۰/۶۰۱، تعادل بین مردم، محیط زیست و اقتصاد ۰/۶۹۷، خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی ۰/۵۲۰ می‌باشد. به دلیل داشتن آماره T به ترتیب برابر با ۲/۲۲۷، ۴/۳۹۸، ۲/۷۰۱، ۳/۶۶۹، ۳/۵۷۶، ۳/۱۲۶، ۳/۵۱۶ و ۲/۶۷۲ است که بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد. بنابراین تأثیر معنادار تحولات ایجاد شده در بین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان تأیید می‌شود. یافته‌های پژوهش با نتایج مطالعات الن بانزاف و همکاران (۲۰۲۲)، چنچن شی و همکاران (۲۰۲۲)، همسویی دارد. نتایج نشان می‌دهد که قیمت مسکن، تنوع شغلی، گرایش به ساخت مسکن شهری، جذب مهاجران نیز جزو تغییرات روستایی و شهری است. این تغییرات نشان می‌دهند که گسترش رابطه

راهبرد متناسبی اتخاذ شود. در اینجا فقط چند راهکار عملیاتی ارائه می‌شود:

- ✓ شناسایی قابلیت‌ها و توانایی‌های شهر مرودشت جهت ایفای کارکردهای اقتصادی - اجتماعی و خدماتی؛
- ✓ افزایش نقش‌پذیری کانون‌های مراکز روستایی؛
- ✓ توانمندسازی خانوارها برای مقابله با مخاطرات و تقویت توانمندی‌های جوامع روستایی؛
- ✓ سرمایه‌گذاری فرهنگی - آموزشی در روستاهای شهرستان به‌منظور افزایش سطح دانش و فرهنگ روستائیان؛
- ✓ تقسیم‌کار مناسب با تکیه بر استعدادهای، قابلیت‌های طبیعی و انسانی، فعالیت‌های کشاورزی و صنایع تبدیلی در روستاها؛
- ✓ حفاظت از اراضی طبیعی و تخریب نکردن آن‌ها و تنوع زیست‌محیطی؛
- ✓ ایجاد تعادل در توزیع منابع و امکانات رفاهی معیشتی در همه سطوح سلسله‌مراتبی ناحیه؛
- ✓ ایجاد بازارهایی با مقیاس محلی و ناحیه‌ای برای ارائه مازاد تولیدات روستاهای ناحیه؛
- ✓ بهبود شبکه‌سازی سیستم و افزایش کیفیت فرایندهای دموکراتیک و ایجاد مشارکت واقعی؛
- ✓ تلاش در جهت فعالیت اقتصادی پویا، احساس تعلق قوی، فرصت‌های شغلی پایدار، خدمات بهداشتی و امکانات تفریحی؛
- ✓ اهمیت دادن به حداقل سطح زیرساخت‌ها از قبیل خدمات عمومی اساسی، ارتباطات فیزیکی و زیرساخت دیجیتالی کار آمد.

سپاسگزاری

از کلیه پاسخگویان عزیز و ساکنین نواحی روستایی شهرستان مرودشت که با دقت فراوان و صبر و شکیبایی مثال‌زدنی به پرسش‌های مطرح شده پاسخ داده و کمال همکاری را با نویسندگان داشته‌اند، تشکر و قدردانی می‌شود.

زیست‌محیطی ۰/۸۸۸ و نهادی ۰/۶۹۸ بر تاب‌آوری روستایی تأثیرگذار می‌باشد. آماره T (با توجه به مدل شکل ۸) برای ابعاد اقتصادی برابر با ۲۳/۴۵۲، اجتماعی ۲۰/۲۷۳، فرهنگی ۲۳/۱۱۱، زیست‌محیطی ۵۲/۱۹۹ و نهادی ۱۸/۰۱۵ می‌باشد که همگی بیشتر از ۱/۹۶ است. بنابراین تأثیر معنادار روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد فوق بر تاب‌آوری روستایی منطقه مورد مطالعه تأیید می‌شود. نتایج پژوهش حاضر با پودینه و همکاران (۱۳۹۸)، کهنه پوشی و محمدی (۱۳۹۸)، کاظمی (۱۳۹۸)، بذرافشان و همکاران (۱۳۹۹)، محمدی و راستگونی‌زاد (۱۳۹۷)، ژودان لین و همکاران (۲۰۲۲)، همسو می‌باشد.

یافته‌ها نشان می‌دهد که تاب‌آوری روستایی با حضور سرمایه اجتماعی، یادگیری و سازگاری مؤثر، نوآوری اجتماعی و رهبری در طول فرایند همکاری حمایت می‌شود. این مطالعه از این جهت دارای نوآوری می‌باشد که می‌تواند در سطح منطقه، تحت تأثیر تعاملات بخشی و جریانات فضایی در شهر و روستا، قادر به تقویت یا تضعیف تاب‌آوری باشد؛ به‌خصوص نواحی روستایی که به‌عنوان نماد آسیب‌پذیری و عرصه‌ای که با بحران‌ها و تحولات متعدد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، طبیعی و همچنین اختلال و فروپاشی نظام معیشتی و سطح کیفی پایین زندگی ناشی از فضای غیرقابل زیست و ... روبرو بوده است و از طرفی با توجه به وضعیت مورفولوژیکی، اقلیمی و سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی، آسیب‌پذیری و تاب‌آوری متفاوتی در برابر تحولات و تغییرات ایجاد شده خواهند داشت.

راهکارها

در نگرش ناحیه‌ای به برنامه‌ریزی شهری و روستایی براساس سطح تکامل سکونتگاه‌های انسانی و با توجه به اینکه ظرفیت تاب‌آوری جوامع شهری و روستایی در برابر مخاطرات متفاوت است، نمی‌توان استراتژی یکسانی برای آن‌ها ارائه داد و برای هر یک از آن‌ها باید با توجه به شاخص‌ها و ظرفیت‌های محلی،

References

- Adam-Hernández, A., & Harteisen, U. (2020). A Proposed Framework for Rural Resilience—How can peripheral village communities in Europe shape change?. *AGER. Revista de Estudios sobre Despoblación y Desarrollo Rural*, (28), 7-42.
- Adger, W.N. (2007). Social and ecological resilience: Are they related? *Progress in Human Geography*, 24(3), 347-364.
- Afrakhteh, H. (2001). Urban-Rural Interaction (a Case Study of Iranshahr). *Journal of Social Sciences and Humanities of Shiraz University*, 16(2), 49-73. (In Persian)
- Ainuddin, S., & Routray, J.K. (2012). Community resilience framework for an earthquake prone area in Baluchistan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 2(1), 52-36.
- Ajami, I. (1969). *Sixty: A research in rural sociology*, Tehran. (In Persian)
- Allan, P., & Bryant, M. (2010, March). The critical role of open space in earthquake recovery: a case study. In *EN: Proceedings of the 2010 NZSEE Conference (2010, Nueva Zelandia)* (pp. 1-10).

- Almedom, A. M. (2005). Resilience, hardiness, sense of coherence, and posttraumatic growth: all paths leading to "light at the end of the tunnel"? *Journal of loss and trauma*, 10(3), 253-265.
- Anthopoulou, T., Kaberis, N., & Petrou, M. A. (2017). Aspect and Experiences of Crisis in Rural Greece. Narratives of Rural Resilience. *Journal of Rural Studies*, 52(2017), 1-11.
- Arouri, M., Nguyen, C., & Youssef, A. B. (2015). Natural disasters, household welfare, and resilience: evidence from rural Vietnam. *World development*, 70, 59-77.
- Ayling, J. (2009). Criminal organizations and resilience. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 37(4), 182-196.
- Ayyub, B. M. (2014). Systems resilience for multihazard environments: Definition, metrics, and valuation for decision making. *Risk analysis*, 34(2), 340-355.
- Banzhaf, E., Anderson, S., Grandin, G., Hardiman, R., Jensen, A., Jones, L., ... & Zandersen, M. (2022). Urban-rural dependencies and opportunities to design nature-based solutions for resilience in Europe and China. *Land*, 11(4), 480.
- Berke, P. R., & Campanella, T. J. (2006). Planning for postdisaster resiliency. *The ANNALS of the american academy of political and social science*, 604(1), 192-207.
- Catalano, D., Chan, F., Wilson, L., Chiu, C. Y., & Muller, V. R. (2011). The buffering effect of resilience on depression among individuals with spinal cord injury: a structural equation model. *Rehabilitation psychology*, 56(3), 200.
- Chelleri, L., Waters, J. J., Olazabal, M., & Minucci, G. (2015). Resilience trade-offs: addressing multiple scales and temporal aspects of urban resilience. *Environment and Urbanization*, 27(1), 181-198.
- Cox, R. S., & Hamlen, M. (2015). Community disaster resilience and the rural resilience index. *American Behavioral Scientist*, 59(2), 220-237.
- Cradock-Henry, N. A., Fountain, J., & Buelow, F. (2018). Transformations for resilient rural futures: The case of Kaikōura, Aotearoa-New Zealand. *Sustainability*, 10(6), 1952.
- Cutter, S. L., Ash, K. D., & Emrich, C. T. (2016). Urban-rural differences in disaster resilience. *Annals of the American Association of Geographers*, 106(6), 1236-1252.
- Cutter, S. L., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., & Webb, J. (2008). A place-based model for understanding community resilience to natural disasters. *Global environmental change*, 18(4), 598-606.
- Davoudi, S. (2002). Urban-rural relationships: An introduction and brief history. *Built environment*.
- Detailed presentation Shahrستان Marudasht, (1382). (In Persian)
- Dunford, M., Gao, B., & Li, W. (2020). Who, where and why? Characterizing China's rural population and residual rural poverty. *Area Development and Policy*, 5(1), 89-118.
- Fallahi, A., & Jalali, T. (2013). Resilient Reconstruction from the Urban Design Point of View, After 2003 Bam Earthquake. *Memari-va-Shahrsazi (Honar-ha-ye-ziba)*, 18(3), 5-16. (In Persian)
- Farzad Behtash, M.R., Keynejhad, M.A., Pirbabaei, M.T., & Asgary, A. (2014). Evaluation and Analysis of Dimensions and Components of Tabriz Metropolis Resiliency. *Honar - ha - ye - ziba Memari - va - shahrsazi*, 18(3), 33-42. (In Persian)
- Gasparini, P., Manfredi, G., & Asperone, D. (2016). *Resilience And Sustainability Against Natural Disasters (A Challenge For Future Cities)*, Translated By H. Hataminejad And M. Nosrati Heshi. Tehran: Arad Book Publishing. (In Persian)
- Harteisen, U., & Eigner-Thiel, S. (2017). Lebensqualität und Dorfentwicklung. Eine Fallstudie aus Niedersachsen. *Raumforschung und Raumordnung-Spatial Research and Planning*, 75(2), 157-170.
- Heijman, W., Hagelaar, G., & van der Heide, M. (2019). Rural resilience as a new development concept. *EU Bioeconomy Economics and Policies: Volume II*, 195-211.
- Ingirige, M. J. B., & Russell, R. C. (2015). Investigating SME resilience to flooding: the Braunton report.

- Javadinejad, S., Dara, R., & Jafary, F. (2021). Analysis and prioritization the effective factors on increasing farmers resilience under climate change and drought. *Agricultural research*, 10, 497-513.
- Kazemi, N. (2019). Developing Earthquake Resiliency Scenarios based on Rural-Urban Linkages (Case Study: Shemiranat, Damavand and Firouzkoh). *Housing And Rural Environment*, 38(166), 137-152. (In Persian)
- Keikha, Z., Bazrafshan, J., Ghanbari, S., & Keikha, A. (2020). Analysis of resilience of Sistan rural communities against environmental hazards. *Journal of Natural Environment Hazards*, 9(23), 1-18. (In Persian)
- Kulig, J & Hanson, L. (1996). Discussion and expansion of the concept of resiliency: Summary of a think tank. Lethbridge, AB: University of Lethbridge, *Regional Centre for Health Promotion and Community Studies*.
- Li, Y. (2023). A systematic review of rural resilience. *China Agricultural Economic Review*, 15(1), 66-77.
- Li, Y., Song, C., & Huang, H. (2021). Rural resilience in China and key restriction factor detection. *Sustainability*, 13(3), 1080.
- Li, Y., Westlund, H., Zheng, X., & Liu, Y. (2016). Bottom-up initiatives and revival in the face of rural decline: Case studies from China and Sweden. *Journal of Rural Studies*, 47, 506-513.
- Lin, X., Zhu, H., & Yin, D. (2022). Enhancing Rural Resilience in a Tea Town of China: Exploring Tea Farmers' Knowledge Production for Tea Planting, Tea Processing and Tea Tasting. *Land*, 11(4), 583.
- Liu, Y., Liu, Y., Chen, Y., & Long, H. (2010). The process and driving forces of rural hollowing in China under rapid urbanization. *Journal of Geographical Sciences*, 20, 876-888.
- Lynch, K. (2007). Interrelationships between city and village in developing countries Translated by Mohammad Reza Rezvani and Davood Sheikhi., Tehran: *Pavam Publications*.
- Madani, F., & Parast, M. M. (2021). An integrated approach to organizational resilience: A quality perspective. *International Journal of Quality & Reliability Management*, (ahead-of-print).
- Maguire, B., & Hagan, P. (2007). Disasters and communities: Understanding social resilience. *Australian Journal of Emergency Management*, The, 22(2), 16-20.
- Malekan, A., Dadvarkhani, F., & darban astane, A. (2021). Drought Management in Rural Areas With Emphasis on Resilience Approach, Studied in Kangavar city. *Human Geography Research*, 53(2), 717-732. (In Persian)
- Martinelli, D., Cimellaro, G. P., Terzic, V., & Mahin, S. (2014). Analysis of economic resiliency of communities affected by natural disasters: the bay area case study. *Procedia Economics and Finance*, 18, 959-968.
- McManus, P., Walmsley, J., Argent, N., Baum, S., Bourke, L., Martin, J., ... & Sorensen, T. (2012). Rural Community and Rural Resilience: What is important to farmers in keeping their country towns alive?. *Journal of Rural Studies*, 28(1), 20-29.
- Mirzaee Ghalee, F., Kalantary, B., Molaei Qelichi, M., & Azmo, A. (2013). Analysis of Rural and Urban Mutual Relationships in the Amount of Development of the Villages of Homeh Rural District in Harsin County. *Housing and Rural Environment*, 32(143), 89-100. (In Persian)
- Mohammadi Dehcheshmeh, M., Zeidi Monfared, M., & Sadeghi Hasanvand F. (2016) The Role Of Small Cities In Rural Development (Case Study: Noorabad Delfan, Mokhtar Abad Villages). *2nd National Conference On Geography And Planning, Architecture And Urban Planning*. (In Persian)
- Mohammadi, S, & Kohnaposhi, O. (2019). An Analysis On the Level of Resilience Changes of Rural Settlements Turning into Towns (Case Study: BardehRsheh and Owraman in Kurdistan Province. *MJSP*, 23(2), 51-95. (In Persian)

- Mohammadi, S., & Manouchehri, S. (2017). Explanation of the Concept of Improvement with Emphasis on Rural Areas. *1st Conference on New Ideas and Technologies in Geographical Sciences*, Zanjan, Department of Geography of Zanjan University. (In Persian)
- Mohammadi, S., & Rastgonejad, S. B. (2019). Investigating the changes of Resilience of Rural Households for Two Periods of Residence in the City and Migration to Villages (Case Study: Rural Dezli of Sarvabad county). *Geography*, 16(59), 161-177. (In Persian)
- Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American journal of community psychology*, 41, 127-150.
- Paton, D. (2006). Critical incident stress risk in police officers: Managing resilience and vulnerability. *Traumatology*, 12(3), 198-206.
- Poodineh, M., Yadegarifar, F., & Rashidi, S. (2019). Investigating the Level of Endurance in Urban and Rural Communities against Natural Hazards: A Case Study of the City of Zahedan. *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 7(1), 179-203. (In Persian)
- Putnam, R. (2000) Social Capital: Measurement And Consequences Kennedy School Of Government, *Harvard University*. [Http://Www.Oecd.Org/Cer/Obj I](http://Www.Oecd.Org/Cer/Obj I)
- Rafieian, M., Rezaei, M.R., Asgari, A., Parhizkar, A., & Shayan, S.. (2012). Conceptual Explanation of Resilience and Creation of Its Indicator in the Community Base Disaster Management. *Spatial Planning (Modares Human sciences)*, 15(4), 19-41. (In Persian)
- Ramezanzadeh Lasboei, M., & Badri, S.A. (2014). Socio-Economic Structures, Resilience of Rural Areas Residents in Natural Disasters with emphasis Floods (Sard Abrod & Cheshmeh kileh Tourism Basin). *Geography*, 12(40), 109-131. (In Persian)
- Ravazzolli, E., & Hoffmann, C. (2020). Fostering rural urban relationships to enhance more resilient and just communities. *Sustainable Cities and Communities, Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals*; Leal Filho, W., Azul, AM, Brandli, L., Özuyar, PG, Wall, T., Eds.
- Raven, P. H., Berg, L. R., & Hassenzahl, D. M. (2012). *Environment*. John Wiley & Sons.
- Rezaei, M.R., Rafieian, M., & Hosseini, S.M. (2016). Measurement and Evaluation of Physical Resilience of Urban Communities Against Earthquake (Case Study: Tehran Neighborhoods). *Human Geography Research Quarterly*, 47(4), 609-623. (In Persian)
- Rezvani, A.A. (2003). *The Relationship Between City And Rural Areas*. Tehran: Makan Press. (In Persian)
- Rezvani, A.A. (2013). *Interaction between city and village, with emphasis on Iran*. Tehran: Payame Noor University Press. (In Persian)
- Roberts, E., Anderson, B. A., Skerratt, S., & Farrington, J. (2017). A review of the rural-digital policy agenda from a community resilience perspective. *Journal of Rural Studies*, 54, 372-385.
- Rose, A. (2004). Defining and measuring economic resilience to disasters, *Disaster Prevention and Management*, 13, 307-314.
- Sadeghloo, T., & Sojasi Qidari, H. (2015). Survey Relationship Between Rural Settlement Livability and Rural Resilience in Front of Natural Disaster in Rural Areas of Mravehtapeh and Palizan County. *Emergency Management*, 3(2), 37-44. (In Persian)
- Saeedi, A. (2010). *Principles of Rural Geography*. The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Islamic Sciences and the Humanities (SAMT), 12th Edition, 38. (In Persian)
- Sahneh, B., Sadin, H., Neshat, A., & Talkhabi, H. R. (2017). The Effects of City-Rural Relations On Economic And Social Developments In Rural Areas of Azadshahr. *Journal of Space Economics And Rural Development*, 6(3), 138-121. (In Persian)
- Sajasi Gheydari, H., & Yarahmadi, M. (2020). Analysis Of Villagers' Resilience Against Economic Crisis Caused By Sanctions Case: Villages Of Binalood City. *Space Economy & Rural Development*, 9(32), 199-226. (In Persian)

- Salmani Moghadam, M., Amir Ahmadi, A. & Kavian, F. (2014) Investigating the Role of Land Use Planning In Improving Seismic Resilience of Urban Communities (Case Study: Sabzevar City). *Arid Regions of Geographic Studies*, 5(17), 17-34. (In Persian)
- Sasanpour, F., Ahangari, N., & Hajinejad, S. (2017). Evaluation Of The Urban Resilience Against Natural Hazards In 12 Region of Tehran Metropolis. *Journal of Spatial Analysis Environmental Hazards*, 4(3), 85-98. (In Persian)
- Shakoei, H. (2006). *A New Perspective in Urban Geography*. Tehran: The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Islamic Sciences and the Humanities (SAMT). (In Persian)
- Shamsoddini, A., Shakoobi, A., Rezaei, M.R., & Panahi, L. (2011). Geographical Analysis Of Rural-Urban Interactions Between Marvdasht County And Its Surrounding Villages. *Environmental Based Territorial Planning (Amayesh)*, 4(12), 79-100. (In Persian)
- Shayan, H., Sojasi Qeydari, H., & Jafari, F. (2021). Identify and Analyze the Factors Affecting the Formation of Rural Floating Population (Case Study: Tebadkan Rural District on the Outskirts of Mashhad Metropolis). *Journal of Rural Research*, 12(2), 290-312. (In Persian)
- Shi, C., Zhu, X., Wu, H., & Li, Z. (2022). Urbanization Impact on Regional Sustainable Development: Through the Lens of Urban-Rural Resilience. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(22), 15407.
- Statistical Center of Iran. (2016). Population and housing census of Marvdasht city. (In Persian)
- Sultanzadeh, H. (a, 1986) Introduction to the history of the city and urbanization in Iran. *Journal of Cultural Keyhan*, 35, 4-24. (In Persian)
- Sultanzadeh, H. (b, 1986). An Introduction to the History of the City and Urbanization in Iran. Tehran: Nanshr Abi. (In Persian)
- Taleshi, M. & Seyed Akhlaghi, S. J. (2019). Role of livelihood Diversity In Rural Households Resilience Against Drought Risk (Case study: Hablehroud Basin), *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 26(2), 459-473. (In Persian)
- Tanner, T., Lewis, D., Wrathall, D., Bronen, R., Cradock-Henry, N., Huq, S., ... & Thomalla, F. (2015). Livelihood resilience in the face of climate change. *Nature Climate Change*, 5(1), 23-26.
- Tilio, L., Murgante, B., Di Trani, F., Vona, M., & Masi, A. (2011). Resilient city and seismic risk: A spatial multicriteria approach. In *Computational Science and Its Applications-ICCSA 2011: International Conference, Santander, Spain, June 20-23, 2011. Proceedings, Part I 11* (pp. 410-422). Springer Berlin Heidelberg.
- Wetzels, M., Odekerken-Schröder, G., & Van Oppen, C. (2009). Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models: Guidelines and empirical illustration. *MIS quarterly*, 177-195.
- Williams, J. M., Chu, V., ... & Law, W. W. (2021). Building Rural Resilience. *Revitalising Rural Communities*, 39-81.
- Winderl, T. (2014). Disaster resilience measurements: Stocktaking of ongoing efforts in developing systems for measuring resilience.
- Zhou, L., Srinath P., Janaka, J. & Onaopepo, A. (2014). The Implication of Hyogo Framework for Action for Disaster Resilience Education, *Procedia Economics and Finance*, 18, 576 - 583.
- Zonneveld, W., & Stead, D. (2007). European territorial cooperation and the concept of urban-rural relationships. *Planning, Practice & Research*, 22(3), 439-453.